

గేయాలు

పాఠానికి, జానపద, సామాజిక

మేఘదూతం

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నాటర మహర్షి

గురు వాశ్మిక మహర్షి

గురు శిక్షప్తి

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాఠి

గురు గోరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి బేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహేశ్వరి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మహేశ్వరిస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120029377

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

మేఘదూతము

మహాకవి, సరస్వతీపుత్ర
పుట్టపర్తి నారాయణాచార్య

మే ఘ దూ త ము

(గేయకావ్యం)

మహాకవి, సరస్వతీపత్ర, పద్మశ్రీ

“పుట్టపర్తి”

ప్రకాశకుడు :

‘పుట్టపర్తి’

కడప.

జే జే లు

డా॥ సి. నారాయణ రెడ్డి, M.A., Ph.D.

(హైదరాబాదు)

ఎవని...పదమ్ములు శివతాం
డవలయాధి రూపమ్ములు;
ఎవని భావమ్ములు సుందర
శివాలాస్య రూపమ్ములు;
అతడు పుట్టపర్తి సూరి
అభినవ కవితా మురారి;
అతని చతుర్ముఖతకు వి
స్మితలు కాని విజ్ఞులేరి!!

ఒకటి...రెండు బాసలు నా
లుకపై తిరుగుట గగనము;
ఒకటి రెండు...కబ్బమ్ములు
పెకలించుట, అబ్బురమ్ము;
పదికి మించు బాసలలో
పసిడి నిగ్గులేరుకొన్న
పుట్టపర్తి ధీమణకు జే
కొట్టగ మనసాయె నాకు!!

కలితీ కనరాని క్షీర
కళలు చిలుకు అతని పలుకు;
వెలితి యెరుగలేని కడలి
పాలుపు దెలుపు అతని తలపు;
వ్యవహారజ్ఞత అంటని
వైదిక జాతకు డాతడు;
రక్తికి భక్తికి సేతువు
రచించిన రసికు డతడు.

“సి. నా. రె.”

ముందుమాట

—: 0 :—

నా మేఘదూతం—ఇది మూడవ ముద్రణ. మొదటి సారి నేనే 'పూపులు' దిద్దినాను. అందులో తప్పులు కొద్దిగా పడినవి. రెండవ ముద్రణలో—మనము ఒప్పులు వెతక వలసి వచ్చింది. పుస్తకం ఇలా ముద్రించి నన్ను దేశంలో అప్రతిష్ఠపాలు చేసినారే—అని ఎంతో బాధపడినాను. మూడవ ముద్రణ మైనది. నాల్గవ ముద్రణము 'ఆదవేని' సాహిత్యాభిమానులచే వెలువడింది. వారికి నా కృతజ్ఞత.

ఈ మేఘదూతంపైన ఇదివరకే అనుకూల—ప్రతికూల చర్చలెన్నో సాగినవి. నేను దాన్ని గూర్చి వేరే చెప్పవలసినది లేదు.

“పుట్టపర్తి.”

మే షు దూ తమి

తనవంటి మానవుల ద్వైత్యమే సుఖశయ్య
 గా - వారి నిట్టూర్పు గాడుపులె చామరలు
 గా - వారి కన్నీటఁ గరఁగు దినముల పైని
 నిలచి 'మేమూ మానవుల' మంచు గొంతెత్తి
 యార్చు ధనికులఁ జూచి యసురులని యన్నాఁడు -
 వాఁడు మానవుఁడూ!

అటజాతి మనుజులకు నధికారములు జూచి,
 అధికారమున దళితమైన యెదలను జూచి,
 ధనిక రావణుల చేతలఁ జూచి, వారి భో
 గేచ్ఛకై యేర్పడిన కీడు లోకము జూచి,
 అన్యాయ మన్యాయ మన్యాయ మన్నాఁడు॥

2

అన్యాయమని పల్కు టన్యాయ మైనదే!
 యెదలేని శాసనము బెదరించి గద్దించె;
 కుటిల కారాగార కఠిన దంష్ట్రా) క్రకచ
 దళితుఁడై, శాష్ప సందళితుఁడై, ప్రేయసీ
 విరహితుఁడు బ్రదికినాఁ డటుము చీకఁటులలో॥

3

వానికి రక్తమే బ్రవహించు దనువందు,
 అన్యాయ మన్న తీవ్రావేశమున గుందు,
 కలదోయి వానికిని కన్నీటి మున్నీరు,
 కలలన్న వానికిని మొలకైలై బులకలే,
 బ్రదుకన్న నాశయే-భయమె చావనఁగానె॥

4

అభినవోద్భిన్నమగు యశావనము తనువందు,
 అనురాగ శైతల్య మలస హాసములందు,
 కడలేని గరువమ్ము దుడుకుఁ గుచములయందు,
 హృదయ మందమృతమ్ము దుదిలేని-యాశగా-
 కలదు వానికి నొక్క గలికి - యింటికి దివ్యె॥

5

తాళి గట్టిన యట్టి తనకనుల యెదుటనే
తనకు నడ్డమువచ్చు తప్పునకు నధికారి
తరలాక్షి మెయిబట్టి తన్నె డాకాలితో;
తన్నునకు నామె రక్తము గ్రక్కె-కుప్పఁగా
రక్తంబు తోడనే వ్రాలెఁ గన్నులనీరు॥

6

పెదవి దాటనె లేదు పలుకఁ దలఁచిన మాట
మలసి చూపాకసారి మగువ వీక్షింప లే
ద, దవదల హృదయంబు గుదియించి కొనలేదు-
‘అయ్యో’ యటంచు నెయ్యమున - నేడ్వంగలే
దంతలో - కారలో నంధకారము లందు॥

7

వాఁడు కారాగార బంధితుం - డపరాధి;
వాఁడీ సమాజంపు పీడకలః చీకటులె
దిన దినం బింతింత తినివేయఁగా - చావ
వలెనంచు శాసనము పలికినది; జనరాలు
ధనికులకు రక్త సంప్రదము గన్న యప్పరస॥

8

అతఁ డొనర్చిన యట్టి యపరాధ మేమంచు
చీకటులు బ్రశ్నించె-చిటుచుక్క లడిగినవి-
పవళు లాశ్చర్య సంభరితములు వెల్లనై
కొండ కొనలతోడ గుసలు గుసలాడినవి;
ఉత్తరం బెవరిత్తు రున్న యుత్తములందు?

9

జలజలని పురుగులే చెరలాడు సంగటికి,
ములుకులే యైన యంబలికి, నాయువుబట్టి
బ్రదికి యున్నాడు; నిశ్వాసములే పరిధాన
మై, జీవితము నరకమై, కూర్చుఁ జెలికాఁడు
మంటి పాత్రయి, మూల్గు వంటి యాకారమ్ము॥

10

క్షణమునకు తంబూర సారించు జోరీగ,
ఇంతింతగా చీగ టీగ రక్తము ద్రాగు,
తలలోన మెదలు పేనులు రాము సేనలై
తనువుపై ధూళి పేరి నది; తనువున్నదే!
పాలకులు దిని చివికి పారవేసిన ముట్టై॥

11

పవలెల్ల నాకలికి పంచ ప్రాణము యాగి -
శేలెల్ల ప్రియురాలి బాళి గన్నుల నిల్చి -
యెడబాటు గుందింప నెపుడు పవలగు నంచు -
కడుపు నిప్పులు గ్రుమ్మ కలుగునా నిశియంచు -
బ్రదుకు బరువై - మరణ మెదలేని దేమంచు॥

12

నిడుద గన్నుల దాని, నిండుఁ జెక్కుల దాని,
నడుము వడకెడు దాని, నగవు చిత్తడి దాని,
బెడఁగు నడకల దాని, పేర్చి పొడవగు దాని,
దానిమ్మ పూవంటి తళుకుఁ బెదవుల దాని,
తన్వంగిఁ దలపోసి తలపోసి నిట్టూర్చు॥

13

“నను గూర్చి యెంతగా నవసెనో! తనువిడచి
తనువు దాల్చితి నంచుఁ గినిసెనో! తానేమి
తనువుతో నున్నదో తరలాక్షి? పాపంబు
శాంతమాగాక! యేకాంతమున జపియించు
చుండునో! నా ప్రేమ నిండు బాష్పములతో
మాలికలనల్లీ!

14

‘పుట్టువే ధనికులకు బోనమై; నెమ్మగులు
కట్టు కత్తలై నట్టి కాంతుఁ డొకఁడున్నాడు -
కలలెంత నిజమొ నా కాంతుఁడంత నిజమ్ము!
పోనిమ్మ’టంచు నా పొలఁతి నన్నటచునో!
మఱచునా! విశ్వంబు మఱఁగి పోవునుగాని

నాదు ప్రియురాలూ!

15

చెలిమి పండంగ నొక్క చీర దెచ్చితినేమి!
 కలిమి యొకనాడైన గడప దొక్కిన దేమి!
 మురిపంబు దొలుకాడ ముద్దు లాడితినేమి!
 కఱకు రక్కసులు న న్లను మూయనిచ్చిరా!
 జీవితమే గడచినది చీకటుల చెఱసాల

చెఱసాల చీకటుల 16

తనియదే ననుజూచి! వనజముల పై దోడు
 లైన గన్నులఁ జూచి, యభిరామమూర్తి! దా
 గర్భూర మట్లుగా గరగి క ర గు ను: దాని
 విడచి వచ్చిన తాతి యెడఁద కి క బరువేమి?
 జన్మ మే కా ర లో సా గి పో యి న గా ని

సాగి పోవునయేమి! 17

అట కడుపునకుఁ దిన్న యాహారమే, నిదుర
 గఱకు రాలొత్తి కొను ధరణిపై నే; తల్లి
 నేల ప్రేమించుటే నీతి బాహ్యంబైన
 నాపడఁతి యగుదాన! నాతి యొక నాడైన
 నిట్టూర్చెనా! మాటు బట్టలేని దినాల!

సిగ్గువోపు దినాల! 18

ఆభరణములు లేని దది వింత సోబంగయ్య
 మల్లె పూవట్లు నా మగువ నవ్విన యపుడు
 పట్టపగలే యింటఁ బదివేల దీపాలు!
 వెట్టి బాగులచాన, వెన్నవంటి మనసు
 దులకింప తోక చుక్కలవంటి కనులతోఁ

జూచె నా పదివేలు! 19

ఎటులున్నదో నేడు గుటి లాక్షముల యందుఁ
 జటులు కన్నీటితోఁ, బెటిలు హృదయంబుతో,
 కవబాసి నట్టి జక్కవ, యిట్టి విడచిన

హరిణమ్ము, లయలేని యట్టి గానమువోలె,
యేకాంత దుఃఖ సంధ్యాకాంతయునుబోలె -
నేకాంతమును బోలె!”

20

అని పనవు నిర్భాగ్యుఁ డాఘైది - బ్రతిదినము
కను నీటితో సకియ తనువు రేకలు గీసి -
నిట్టూర్పుతో పూల నిండుగాఁ బూజించి -
వాని యాతన యెడఁద బాధింపఁగా - నంధ
కార పత్రములపై జోరీగ వ్రాసినది -
శోకమే శ్లోకమ్ము.

21

ఇనుప కమ్ములపై న దన మస్తకము వ్రాల్చి
కను మలఁపి చూచెనో గగన రంగమునందు-
వెన్నెలల ముద్దాడి వేయి జగముల మామ
తన సంతసమ్ము - మద్యము ద్రావుచున్నాఁడు
విఱుఁగబడి విఱుఁగబడి వెసనవ్వు చున్నాఁడు
కళద్రవ్య చున్నాఁడు!

22

కోటిచుక్కల సుకము గోరాడి - యొకరాజు
నీటు కాఁడగుచు చిన్నెలు జూపుచున్నాఁడు -
చంద్రుఁ జూచినతోనె జలదరింపఁగ మనసు
బడుగు దేహము వడక పండ్లు గొరికెను ఘైది;
కొఱుకఁడా! దనబ్రదుకుఁ బెరికికొను వానిపైఁ
గూర నిశిచరుపైని

23

ఒక రెండు కిరణములు ముఖముపైఁ బడినవో!
కను వ్రాల్చె నా యినుప కమ్మిపై నపరాధి -
అతని దుఃఖమ్మునకు నదిగూడఁ గఱగెనో!
తన యతివ యంగమ్ము దడవి నటులే యయ్యె;
వాని కన్నీరపుడు వ్రాసె నా కమ్మిపై

బావిదేశ చరిత!

24

౨

తలయెత్తి చూచె నవ్వాడూ ప్రియురాలి
తలపోసి యెడ్చికొన్నాడూ -
తలపోసి తలపోసి - తలపు డస్సినదేమొ!
తలపు డయ్యనలేదు - తనువు డస్సెనెగాని!!

1

గగనమున కెగజూచినాడూ తనకాంత
కప్పు కొప్పును దలచినాడూ -
చంద్రికా పరిరంభ సమ్మోద రూపితుడు
చంద్రుడస్తంగతుడు - శోక గీతికలందె!

2

కుసుమ భరవాసనలు చిమ్మి నల్లడల
విసవిసగ గడచె పవనుడూ -
నడచు గాలులు సకియ నుడుల నందించెనో!
తడవికొని తనచుట్టు - తలయెత్తెనా తైది

3

మత్త గజ గమనంబు నొరసీ మదిరాక్షి
మృదు గమనముల శిక్షబెరసీ -
అలత చన్నులపైని దులకించు జవరాలి
కలత నిద్దుర తేనె కల వోలె జిత్రముగ

4

నడతెంచె నపుడు గగనానా యొక మేఘు
మడు గడుగునందు నందానా -
కనులలో రతనాల కాంతులే యెగజిమ్మి
విరియు పడగలతోడి సర్పరాజునుబోలె

5

చనుదెంచె మింటి మార్గానా జలధరము
తనువు మఱచిన సంభ్రమానా -
సర్వతోముఖమైన సంస్కారమును గల్గి
సాగి పోయెడునట్టి సత్కవిత్వమువోలె

6

అలసముగ వచ్చెవ్యోమానా యింద్రునకు
నద్దాల మేడ చందానా -

తరుణ విరహముగాల్పు దంపతుల నూ రార్ప
మరుఁడు బంపిన చిన్నిమరులు పడవయుఁబోలె

7

అలరు చేతెంచె నభ్రానా శచిదేవి
యచ్చంపు లేనగవు సోనా -

ద్యునదీ సరస్సు నందోల లాడెడునట్టి
వనజాక్షిరంభదగు వలిపెంపుఁ బైటవోలె

8

తడఁబడుచు వచ్చె సాంపానా యోయ్యూరి
జడవోలె - చలువ తలకోనా -

పాల సంద్రపు జిడ్డు పరిమళించెడునట్టి
పరమ పదనాథు నిబ్బరపు టూరుపువోలె

9

ఆ మేఘరాజు తెరువరసీ చిత్తంబు
గామినీ విరహంబులొరసీ -

గళ సంద్ధిలోననే గవ్వలను కెదికినటు
గన్నీటి జాలురలి - గల గల మటంచనఁగ

10

పలికె నా ఖైది “శుభ తేజా! కాసంత
నిలుమోయి! ఓ జలదరాజా!

చిన్నిచుక్కల చెలువు జిలికించు ప్రియురాలు
ఉన్నదో! లేదో! యీ యుర్విపై నడిగేను

11

కుటజముల నెటుఁ దెత్తునోయీ! పూజింప
గటకటా! యిదిచెఱగదోయీ!

ప్రత్యేగ కుటజములవంటి పల్కులతోనె
స్వాగతం బిచ్చేను సవరించికోవోయి!

12

నీ వాలకము జూడగానే నాకేమొ
నీ వంగడము దోచెతో నే

భవన విదితంబులగు పుష్కలా వర్తముల
బుడుతండవంచుఁ దలపోతునే నాత్మలో 13

కదలేవురా! మేఘరాజా నాకండ్ల
మెదలు నీరే చిన్నులోజా -
కోర్కె యొక్కటి నిన్ను గోరి కొందునుగాని
తీర్తువో! తీర్పువో! తీరికెగ వినవోయి!! 14

మనుజులను నే గోర లేనూ శిలలైన
మనసులకు నే పాడలేనూ -
ఈ నెఱుగనట్టి ‘జీనస్సు’ రక్తముగ్రోలి
పాశవమ్ముగ మార్చె-భూమి నే యీ జాతి! 15

నా సఖుండ! విన్నావో! కావో! ఆ సోక్ర
టీసు జంపిన గాధలేవో!
నశ్వరముగానట్టి విశ్వమానవమైతి
బోధ సేసినయట్టి బుద్ధుడే మయ్యెనో!! 16

చీకటింటిని బోలునట్టి రాజపశు
జీవితమునకు నెలుగుబట్టి -
ఒక్కొక్క పద్యమే - యొక్కొక్క దయ్యమై
చిక్కి స్రుక్కిగతించె నక్కటా! ఫిరదాసి 17

ఆ కథలు విన్నావో! లేదో! బాద్షాదు
చీకటులు వినిపింపలేదో!
ఉబుసు పోకకు నైన యొకసారి వినవోయి!
గుబులు గుబులై నిండు గుండె నెత్తురులాచు 18

పోదువో! యేమొ! వగఁకాడా! నీ ప్రాద్దు
పోవునంచని నీదు జాడా -
స్వార్థంబు లీ మర్త్య జాతిలో నున్నంత
పెరుగ లేదింక మీ తరములం దనుకొందు 19

ఊరమ్ముకొని వచ్చినావా! నవజలద!
యొక్కింత సే పాగలేవా!

విద్యుల్లతాంగి నీ వెనువెంటనే యుండె
బిగియాటగా ముద్దువెట్టుకో! మనసాట 20

నా కున్నదొక్క ప్రియురాలూ! నీ మెఱపు
పోకలే - చక్కందనాలూ -

అయిన నేమీ చూడు, మాతృలో విరహంబు
చెయిద మేమీలేక - చెరసాల మరణంబు 21

‘ధనికవాదము’ గాదటనఁగా చీకటుల
దన్ని త్రోసిరి బ్రదుకు చనఁగా
కడుపు గాలిన బీద కన్నీటితో నేడు
జలధులే పొంగెత్తి - జగతు లింకకపోవు” 22

కరుణ బుట్టినదేమొ తనకూ జలదమ్ము
గాలు గదలుపదు ముందునకూ -

మదవతీ రతి సమయ మణిత మధురమ్ముగా
మృదు మృదంగ ధ్వానమేదురమ్ముగ మ్రోసె 23

ఆ గర్జ తా నాలకించి సమ్మతిగ
నంకించి - సుంతయోచించి

అందదుకులైనట్టి - డెందమ్ము నూల్కొలిపి
అపరాధి పల్కె శోకాత్మకము కావ్యమ్ము- 24

3

జలదమా! వినవోయి

పలికేను నీ తెరువు

లిటనుండి మెల మెల్ల సాగి

కటకముల నుయ్యాలలూగి

పరస్వతపు

చెంచితల

దర నఖ త్తగుచ్చ పరిణ తాంకములందు
సరిగాక నమృత సేచనచేసి - పోవోయి !

1

మంద సుందరముగా

మరుతుండు నీతోడ

పయనంబు దూగించి రాగా

వామగతి గరువముగఁబోగా-

చాతకము

కనుదన్ను

నిను బలాకలుజూచి - ననుచు సంతానేచ్చ
గనులఁ గన్నడ, గుంపులేగట్టు! పొమ్మోయి .

2

దివసములు గణియించి

తీరులను గుణియించి

తీరికయె లేకున్న దా నీ

దేర్పుమా! గారుణ్యమానీ

మఱదలిని

కుసుమంబు

వలెనె యప్పుడె రాలు బలహీనమైన యెద

నిలుపు నాశాబంధములు వృంతసమములై

3

చలువ నీ డలతోడఁ

గులుకు నీ తెరువరసి

మగలపై హృదయములుబాఠి

లగలి నిన్ జూతురొకసారి

సిగ్గుతెర

లలకంబు

లెగఁజోపి - పించుముల నిగనిగలు మఱపించు

తెగల కన్నుల చూపు మొగిలు నీ పైఁబరపి

4

మదన రథచక్రమ్ము
మరపించు కటితోడ

నీటుగుల్కుచు నున్న వారీ నటుసేసె
నీ సమాజము మహామారీ వారి యొ
య్యారములతో నీ ప్రయాణంబు మఱచేవు
నేరుగాపోర! నా గారాము చెఱచేవు 5

స్తన గుళుచ్ఛాలపైఁ
దట్టాడ చెమరింత

రాళ్లు మోయుచునున్న వారీ యశావనము
బీళ్ళ చంద్రకలైన వారీ కడుపునకుఁ
గాయ మమ్మినయట్టి కనకాంగులకు సుంత
తోయదానంబిమ్ము - తోయదమ! నీవైన 6

నిండుటాకలి దూయ
మండుటెండలు గాయ

నడ పీనుగులవోలె నిలచీ శిరసుపై
గడు ధూళియును దుమ్ముబెరసీ కనపడెడు
హరిజనులపై సుంతయాదరము నీవైన
పరపరా! వారి నోదార్పువారేలేరు 7

అటుచూడవోయి! య
క్కటిక మూనఁగదోయి!

కంకరను గొట్టుచున్నాడూ! పొట్టలో
ఊక్క లేర్పడు బిల్ల వాడూ! వాని కను
గ్రుడ్లలో కన్నీరు - కొంచెముగ దిగజాటి
కాయగాచిన వాని కరమె గాల్చుచునుండె- 8

వాఁడె కమ్మరిచూడు -
దౌర్భాగ్యముల గూడు

కొలిమి నూదుచునున్నవాడూ!

తనపొట్ట

కోసమై నవయుచున్నాడూ!

అల్లంత

దూరాన నదెవాని తొయ్యలిని గనుగొమ్ము
జీరాడు చనులతో - చీరనోచనిచాన!

9

తెలిసవ్వు లందముల

జలికింప మొగముపై

పాలకై యేడ్చుచున్నాడూ

బుడతంతు

పట్టుదలకెత్తి కొన్నాడూ

ఆ తల్లి

చనుబాల నిచ్చునో! దన యరము జీల్చి ర
క్తంబులే ద్రాపునో! ధనికు లే మెఱుగుదురు?

10

గిలుకు మట్టెలపాట

లొలికించి చనుదెంచు

నదిగదిగో! చాకితను చూడూ

తెలిసిటి

యాభుళముచూపులకు సూడు

యింతైన

గట్టుకొనగా జెన్నుగల బట్టయేలేదు

కడుపు బిగువేలేదు - కటిని బిగువేగాని

11

రాజ హంసల నాడు

రాజ హంసలు గలవు

రాగమున నిను వెంబడింపా

నీగర్జ

శ్రవణ మోహన మాలకింపా

యికనేడు

తామపీడితమైన గాత్రములు నణకాడ

నీ మొగము వీక్షింతు నీరదమ! తెనుగుప్రజ

12

పుట్ట గొడుగులు కొల్ల

బుట్టు నంచని నిన్ను

భూమాత యాశించునేమో!

గర్జవిను

పుణ్యమునకై గోరునేమో

కోరదుర

కట్టఁబట్టయుఁ దిండి గ తి లే ని దేశాన
పుట్ట గొడుగులుగాక - బురుషు లెవరున్నారు! 13

కాంత లతికాంతర ని

తాంత భృంగీచయము

కుంతలంబును జూడవోయి!

భూకాంత

కుంతలోపమ దేశ మోయి!

రతితాంత

కాంతా నఖాంతర్ల తాంతా హజములై - ది
గంతాల కొకనాఁడు కమ్మవీణెలు మ్రోసె 14

తుంగభద్రదాసము

త్తుంగ వీచీఘటా

గంభీర ఘుమ ఘుమల యందూ-

కవినార్వ

భౌము జయములు పల్కునందూ-

అచ్చోట

నిలిచివర్షింపరా! జలదమా! నీనీరు
తులలేని తుంగమ్మ ద్రాక్షారసముసేయ 15

తెలుఁగు చిన్నా దేవి

లలిత పదములలోని

పారాణి చిన్నములుజూచీ

దయ్యములు

పారాడు సంతిపురిజూచీ

యేడ్చికొను

కోటకొమ్మలపై న గూర్చుందువో యేమొ!
నిట్టూర్పు నెగలతో - నీవె పొగలయ్యేవు 16

అదిగదిగో! గదలు చు

న్నది నీడవలె నొకటి

ఆదరం బంకించిచూడూ

తిమ్మరుసు

నన్నదో! కన్నీటిగూడూ

ఉపకార

మపకారమై - బ్రదుకు హతమార్చె నొకరాజు
అతఁడు సామాన్యుఁడా! ఆంధ్రజాతికి పొగరు- 17

కన్నడపుఁ బడఁతుకల

గరువంపుఁ జూపులకు

మెఱపునేమఱచి పొయ్యేపూ

‘హంపి’ పొలి

మేరలే చుట్టి చుట్టే పూ

కొండపి

డున్నదోయీముందు - నిన్ను నాహ్వనించు
గ్రీక్కిరియు చనులుగల రెడ్డి కాంతలఁ జూపి

పంపా విరూపాక్షు

బ్రాధించి కొమ్మోయి!

పయనంబు సాగనిమ్మంచూ

నీగర్జ

ధక్కఁగాఁచేసి కొమ్మంచూ

వానిఫా

లాక్షంపు¹ వహ్నియే యాంధ్రరాజ్యముగాల్చె
యతఁడన్న నాకు భయ, మనురాగమునకన్న

క్రొత్తాపు లందించుఁ

గొండ మల్లెల పూలు

ఋశ్య మూకమునందు నీకూ

వానిససి

కాలస్యమును జేయవాకూ

నెరజాణ

‘తుంగమ్మ’తో కొంతఁ దోబూచు లాడుకొని
తొందరగఁ జనవలయుఁ దోయదమ! మున్నుండు

గగనాన పై కెగిరి

మొగము మలపినతోనె

గనుపించుఁ బెనుగొండ’ నీకూ

భట్టుకశి

కవిత లల్లిన వింతవాగూ

తిర్మలుగ

యశము రుచిమాకుఁ గలదంచుఁ గొలఁదులుబల్కి

దశచెడిన దాడిమి ద్రాక్షా లతాలయము

1. కన్నడమునందు ‘సర్వజ్ఞాండు’ మహాకవి. అతఁడు ‘శివద్వేషము’చే ‘విజయ సామ్రాజ్యము’ బాడగునని చెప్పెను.

మరికొంత పై నేగి

మలఁగి చూచినదోచు

శేషాచలంబు న వ జ ల దా!

(శ్రీ) వేంక

టేశ్వరుని దయకుఁ దుదిగలదా!

ఆపర్వ

తాన గనిపించెదరు ద్రవిడాంగనలు నీకు

తారుణ్య చాతుర్య పారమ్య తను హృదులు

22

‘జగతాపి’ దుర్గంబు¹

శైలాల వాలంబు

దక్షిణావర్త శంఖంబూ²

అద్దాని

వీక్షింపకుంట దోషంబూ

నిరతంబు

మబ్బు కన్నెలు దాని మగతనంబును వలచి

గుబ్బుతిలు కోరికల కొసరి సంశ్లేషించు-

23

‘కళసాపురము’ లోని³

కదళీ వనాంతర

ద్రాక్షారసంబులకు వలచి

(శ్రీ)నాథ

కవిరాజు మైమత్తు తెనసీ

కర్ణాట

తరుణి⁴ శ్రవో భాసితాటంక ధళ ధళలఁ

దనుపారి - కన్నడమె⁵ - తనకైత పొమ్మనెను.

24

1. గుత్తి. 2. బుక్కరాయల శాసనములలోనిది యిట్లు వర్ణితము.

3. కళసాపురప్రాంత కదళీవనాంతర ద్రాక్షాలతాఫలస్త బకములకు (శ్రీనాథుఁడు)

4. కర్ణాటకామినీ కర్ణహటకరత్న తాటంకయుగ ధాళధళ్యములకు (శ్రీనాథ)

5. నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష (శ్రీనాథ)

ఆ ‘కుమారవ్యాసు’¹

ననవద్య కవితలకు

నాధారమైనట్టి వా నీ

నారాయణుని జూచికానీ

శ్రీవీర

పోఁబోకు

వాఙ్మయంతకులై నవారి పోకలెగాని

సారస్వతాన భాషా భేద మే లేదు

ముందు గనిపించు నీ

డెందంబు గదలించు

‘తల్లి కోట’ రణంపుబీడూ

మారాచ

కులము మాల్చినది సుడుగాడూ

బహ్మసీ

సులతాను రామరాయల డొక్కబొడిచి య

చ్చలపుఁ గత్తికి, మైలదొలిచె నీ కృష్ణలో

2

కుడిచి కూర్చొనలేక

కడుదుర్మదంబెనసి

యాబోతులై నిల్చినారూ

గుమ్మికొన

నాప్రక్క నీప్రక్కవారూ

మతపిచ్చి

యీదేశ చరిత్రలో నెంతపని జేసెరా!

ప్రతిపదంబున, వేయిపారె రక్తనదాలు

27

ఏకాంతమునయందు

కోక గీతి కలత్రో

బారుచుండెడి ‘కృష్ణ’ జూడూ

గాసంత

వినవోయి! యాతల్లిగోడూ!

తెన్నలకు

బహునాయకత్వమ్ము బట్టినది రోగమ్ము

నాఁడు నేడునుగా దనాదిగా నన్నదో!

28

1. కుమారవ్యాసుఁడు కర్ణాటభారతకవి. గడుగు వీరనారాయణోపాసకుఁడు.

క శ ల నెలవగుకృష్ణ
 చెలియలగు 'తుంగమ్మ'
 యేభేద భావమ్ము లేదూ క్షత్రియుల
 కెందుకో! వానికై వాదూ మచ్ఛరము
 బెనఁగి, మీసము నుల్పికొని, కోసికొన్నారు
 తనయ దారాబంధుతతి, మహాశూరులై

29

'మతమంట' మతయొక్క
 మా రి యై పట్టినది
 మతిలేని రాజవర్గంబూ వారి స
 మృతికిఁ జచ్చినది, సైన్యంబూ హృదయాన
 గరుణకరవైయున్న నరుల, కెక్కడి మతము!
 పరపీడనమె, దేశచరితలకు మూలంబు

30

హరిహరుఁడు బుక్కఁడీ
 ధరణిపై జన్మించి
 యాంధ్ర రాజ్యము నిల్పినారూ మాని వి
 ద్యారణ్య మనసుఁ గొన్నారూ తరువాతి
 ధరణి పాలురు భోగదాసులై తపముచెడి
 పరుల చేతికిఁ జిక్కి, పాలార్చిరీ చరిత -

31

గడచి పోయిన దింక
 నుడివి లాభంబులే
 దటఁగొంత నర్పింపుమోయీ! నీవు నా
 యాసంబు దీర్చుకొమ్మోయీ! ఆ మృత్తి
 కారాశి శయనించి వీరులెందఱుగలరొ!
 వారెన్నినాళ్లుగా నోరెండియున్నాకో!

32

౪

- అచటచట నెత్తెన
యట్టి నెత్తములందు
నల్లంత కాటూనుకొంచూ నసిగల్గు
నాహారమును వీసికొంచూ నీ రాక
- కెలమి కన్నుల మోదజలముతోఁ బురివిప్పి
కులకు నెమళ్ళుల బ్రీతి, కుశలంబు బ్రశ్నించి- 1
ముందు కేగుము సఖుండ!
మంద సుందరముగా
హరిణాంగనలఁ జూచుకొనుచూ వానివలి
తాంగముల జిగి మెచ్చికొనుచూ తన్నేత్ర
- శబల శారములైన చూపు లాశలఁబర్వ
జలదాంగన లటంచు సంశయం పడకుండ - 2
- ఉరము లగలించు బి
త్తరపుఁ గన్నులవాని
హరిణముల గణము వీక్షించీ నవతి మ
చ్చరము హృదయమ్మున గలించీ నీమెఱపు
- కానిపోనివిచెప్పి కలచునో! నవమేఘ!
కాదులే! విద్యుత్తు కడుదొడ్డ యిల్లాలు 3
రుచుపుంగవులు తరుణ
హరిణ తరుణులఁ దాసి
కనులలోఁ గన్నులానించీ స్నేహంబు
నినుపారఁగా బుజ్జగించీ శృంగార
- ములను గోకెడువేళ, జలజలని చినుకులై
జలికించి - రసభంగ శప్తుండవయ్యెపు! 4

చకిత చకితంబుగా

వికచ దృష్టులుగల్గు

ముగ్ధ సిద్ధాంగ నలు లేరూ

నీరూపు

మోహంబుతోఁ జూచువారూ

నరసంబు

లైనవి చుశములైన గానిపించునో! లేదో!

అంబుదా! నీ త్రోవ కందములు జిగురింప -

5

చిలుప చిలుపని మురుపు

జిలుకునీ తడివలపు

సోకెనో లేదో! భూదేవీ

మెయినిండ

బ్రాహ్మణ నత్తరుల తావీ

మొగ్గులను

దొడిగి యున్నట్టి కందళియన్న తొడవుదొడి

యడుగడుగునందు, నిన్నభిసరించునటోయి!

6

అఱకొఱగఁ దలసూపి

సట్టి కింజల్కముల

హరిత కపిశములైనవానీ

నీపముల

‘నదియొక్క పొగరుగా’నానీ

భూమిపై

చక్కరలు గొట్టేటి సారంగ యవబృంద

‘మదెవచ్చె దోయదం’బని, ప్రజకుఁదెలిపేని

7

ఎన్నాళ్ల కెన్నాళ్ల

కీయింద్రుని ధనుస్సు

గనుపించినది మింటియందూ

రతనాల

తనువు జిల్కంగాఁ బసందూ

ఒకసారి

దానిచెంగట నిల్వరా! నీదు మెయిజూచి

బర్హంబుదాల్చు గోపాలునకుఁ బోల్చేను

8

తమ సేద్యమునకు నీ
 దయయె యాధారమ్ము
 గనుక, తెల్లని కనులువిప్పి తనివోక
 నిను ద్రావెదరు మత్తుగప్పి ఆ కాపు
 జవరాండ్ర లేవలపు సవరించియేగరా!
 ప్రణయయాచా భంగభారమ్ము ఘోరమ్ము
 పల్లె పట్టులయందుఁ
 బయనించు సమయాల
 పాలేరువాఁడు గన్పించూ మిడియెండ
 బ్రద్దలుగఁగొట్టి పండించూ వాడెంత
 గట్టించినా మి.ర ప కార మే సంగటికి
 కలఁడోయి ఖామందు, కలిమి వానికిజెందు- 10

కనులలోఁ గన్నీరు
 గాల్చగట్టగ గడియ
 తీరికయె లేకున్న జీవీ నాగేటి
 చారలే బ్రదుకై నవావీ వృషభరా
 జవ్వాని భాష నీ కర్ణమానో, యేమొ!
 నెవ్వగల నుడువరా! నీ నీడగొడుగులై 11

పడఁతి జడవంటి - నీ
 యొడలి కాంతిని జూచి
 పొలములను బనిచేయువాఁడూ చెలియ కా
 గిలికినై - వాచిపొయ్యేఁడూ బుడుతండ్రు
 వచ్చెవచ్చెను వానవల్ల ప్పలని నిన్ను
 మెచ్చికొని, గేకిసలు, మొయిబొంగికొట్టేదు! 12

మరుడ నెడు రారాజు
 దురుసు తేనుఁగు కుంభ

ములకు నై దోడు లై నట్టి కుచయుగము
దుసికిళ్ళుగా సాబఁగుగట్టి పొలమందు
సంచరించెడు వానిసంగటిని గొనిపోవు
సకియలను, సరకు సేయక, నీవు పొయ్యేవు 13

ఇంపు పాటలతోడ
గుంపు గుంపులుగట్టి
వచ్చేరు నీకెదురుగా గా గా గడ్డిమో
పులు-శిరస్సుల కందములుగా చెన్నుగల
చెలియండ్రు - విడచివచ్చిన శిశివులను దలంచి
జలజల మటంచనఁగ, చనుల వెచ్చనిపాలు 14

‘మామ’ యని ‘బావ’ యని
మనసు లోతులఁదడవు
వావి వరుసల నెన్నికొనిచూ బురుషులును
జవరాండ్రు నున్నాడికొనుచూ పల్లెప
ట్టులను బ్రదికెడు జనులఁదలచేవురా! వేఱు,
పల్లెపట్టులలోని బ్రదుకు తీరే వేఱు 15

చిగురు జొంపములందు
మగలు మగువలుగూడి
మగసేత లాడికొన్నారూ ఆ కాళి
దాసు ప్రపంచంబు వారూ నేడట్టి
బ్రణయంబు లెక్కడివి! వనదమా! నీబాట
సాగులే తొదలేక, నా గోము కొరబోక, 16

‘రేనాడు’ నిజముగా
రేనాడె తోయదా!
నిలిచి వర్షింపు మొకమాటూ కష్టాల
చెలమ లాజనులు గాదోటూ! ఒకరొకరు

బాడిచికొన భూమిపై బడెడు రక్తమెగాని
యరుదుగా మేఘజల మానేలపై బడును

17

ప్రతి పల్లెలోనీకుఁ

బాళెగానిది కోట

పాళెగాఁడై నట్టి రెడ్డి

గనుపించు

ప్రజల బ్రదుకుల సౌఖ్యమడ్డి

రచ్చ బం

డలపైనినేడు ‘పంచాయతులు’ లేవురా
‘పులిజీతములు’ రంగు పేకలాటలెగాని

18

పులుమేసి—పొగరు మే

నులుదూసి—చలియించు

వృషభరాజంబు లేనాఁడో

గల్గెనట

పల్లెపట్టులయందు—నేఁడో!

జనులకే

గడుపారఁగాఁద్రావ గంజియే గరవయ్యె
బడుగుమేనుల తొడుకు-పొలము కాపులుగూడ

19

వడ్డిరూకలఁ గడుపు

లడ్డంబు బెరుగ నా

పడ్డలై గనుపింతు నీకూ

ధనులు ద

న్ముఖ దర్శనము సేయవాకూ—

సరివారి

సౌఖ్యంపు పుర్రెలో-జగతి సేమముద్రావు
గడుదుష్టులగు వింతకాపాలికులువారు—

20

వరుసలేగట్టి నీ

వెంటనచ్చెడునట్టి

కొంగలను జూపించుకొనుచూ

మధుపరి

ష్వంగ సౌఖ్యంబాదికొనుచూ

ప్రియలతో

బొలమందుఁదిరుగు గాపులకోడెగాండ్లు - నీ
యుపకారమెంచి - నీ యున్నతిని బొగడేరు

21

వర్షించితే నీవు
పంట కలకలలాడి

బొట్టనిండెడునంచు జనమూ కనుల నీ
రుట్టగాఁ జూచు నీమునుమూ దుర్భాగింతి
గాక—బీదలకొక్కకడి జిక్కునాయేమి!
పంటతో ధనవంతునింటి సంచులునిండు 22

పడిన కోటల వెంట
చెడిన బురుజులఁగంట
జూచుచును పోవోయిజలదా! పోయినది
బ్రాతకాలం బింకగలదా! తుదిలేని
ప్రకృతిపుస్తకమందు దిరుగవేసిన యాకు
మరలిచూడఁడు, కాలపురుషుండు-దురుసుండు 23

ఆచటచట గనుపించు
నభ్రంకషమ్ము లగు
గోపురమ్ముల గుడులు నీకూ నేడచటఁ
గాపురము గబ్బిలమ్ములకూ మాన్యములు
ధర్మకర్తలయిండ్ల ధాన్యంబులను గొల్చి
యలసినవి-దేవునకుఁబలుకు బలమేలేదు. 24

ఒక్క ప్రాణముమాత్ర
దక్కువగు శిల్పాలు
గుడులలోఁ గనుపించునోయీ! రసమూర్తి
వానిజూడక పోవకోయీ! గన్నులీ
మనుజులకు లేవు పో! తనియవానినిజూచి
వనదమా! నీ కేమివచ్చె చార్భాగ్యంబు! 25

పలికించు చుండునొక
నెలఁత వీణియమీటి

జళికించు నొక తెగను సూటి
గులికించువలపు మది దూటి
వారితో దాక్షిణ్యభావంబు గుదిరి నా
గూర్చిసాదామనిని గుస్తరింప నెవలెను

వేరొక తె
నవజలద!

26

పదిమందిఁ గూల్చితన
కధికారమును గోరు
కపటులగు నాయకులగుంపూ
సత్కవుల కన్నీటిముంపూ
గఱవు గద్దింపులేగాని ‘రేనాటి’లో
మరియెన్న దగినదే మాధుర్యమీనాఁడు!

గతిలేని
యింటింట

27

ఆయహోబలనాథు
నాదరింపక పోవ
భక్తికే గాదయ్యలోటూ
రక్తికినిగల్గు మొగచాటూ
రితవేణునాద మూర్ఛిత మార్గములయందు
తతనితంబాభోగ ధవలాక్షు లుండెదరు

సౌందర్య
వాయుపూ

28

పడగలను విరియించి
పారాడు నా గ క
స్యకలతో - నిబిడాటవులతో
స్వనియించు పుంస్కోకిలలతో
పుల తావి ననుచు గాలులతోడ గరుడాద్రి
చెలువమే రూపెత్తి చీరు నెదురుగవచ్చి

కలముగా
నిప్పపూ

29

నవనారసింహులే
నాటివారో! గాని
కొలుపుదీరిచి యున్నవారూ
కొసరు ప్రాయము వలచినారూ
బముపైని - నీ ప్రయాణమువేళఁ-గన్పించు
పాతాళలోకంబు బాటయూ నొకలోయ-

చెంచితల
ఉక్కుకం

30

చెంచులక్ష్మికి నిచట
 సేవలొసఁగెను స్వామిఁ
 ఆదిలక్ష్మికి నీ త లా నా నునుముద్దు
 లందించెఁ గుసుమతల్పానా యనివలపు

జలుక మాటాడికొను చెంచతల జగమెఱుగ
 నట్టి మాటలకు - సూకొట్టకేపాయ్యేవు 31

పచ్చితేనెలు - జన్ను
 పాలు - రురుమాంసంబు
 చాఱపప్పును గాన్కలొసఁగీ నరసింగ!
 సాకరా! మమ్మంచుఁ జెలఁగీ యడవిలో
 దిరుగు కోయల మేను బురుడించునో! లేదా!
 నీరదా! నీ తళుకు! నీవె సరిపోల్చుకో! 32

క్షీతిదేవి యావులిం
 చినయట్లు గనుపట్టు
 లోతై న లోయలనుదాటీ రసమొలికి
 సెలకన్నియలకుఁ గన్గిటీ పయనింపు
 ముదయాద్రది మొగముగా జ్యోతిర్ల తలు నిన్ను
 ముదముతోఁ దిలకింప-మోహనతనుండగుచు 33

గోచరంబగు నెదుట
 గోపురం బొక్కటది
 'మారికాపుర' మోయిజలదా! చెన్నకే
 శవుని కరుణకు నవధి గలదా! గణ్యప

ణ్యాంగనా కుచపరిష్కృంగ సంగతి గల్గి
 సంగీతవీధిలో సంచరించును వాఁడు 34

సలకతిమ్మఁడునాఁడు¹

సామ్రాజ్య దీపమ్ము
నార్పంగబూస హతమార్చి
ముడు-ధారణికి సుఖముజేర్చి

అలియరా
పాలించె

నంట! శిలపైని యాయక్కరము లామేటి
బంటువిక్రమగీతిఁ బలునట! చదువుకొ!

ఒక రాచకన్నె - నా

యకుఁడు దస్వీడఁగా

దన విరహ మిట్టిదని జూపా

జెలుపు త్యాగమ్ము బ్రేరేపా

గట్టించె
చెలికాఁడ!

యెవ్వరనుకొంటివా యింతి! గజపతి బిడ్డ
నెవ్వగల నీలముల నిండించె నీచెలుపు

కొండలకుఁ గొండలకుఁ

గ్రొత్త చుట్టరికమ్ము

జేసి కట్టించినది చెలువూ

కోడలికిఁ దక్కినది పరువూ

ఆ రాచ
రేబవలు

మన్నుమోసినవారి మాటయే లేదురా!

వన్నెకాఁడా! ద్రవిణవంతుల దిదేవరుస

వారు పణ్యాంగనలు

వచ్చేరు - నీ కెదురు

నీవు నున్నాతిముడిచేవూ

గర్జించి బెదరఁగొట్టేవూ

కోపాన
కూటికై

తనువమ్మి కొన్నారు-తినతిండియేయున్న

వారు పాతివ్రత్య భావంబు బలికేరు

1. మార్కపుర చెన్న కేసవుని యాలయమున నళియరాముడు సలకః

తిమ్మని వధించినట్లు శాసనము గలదు.

వ్యభిచార దోషమ్ము
నాకట్ట వలెనంచు
నీతులను బల్కెరుగానీ
వారి కొఱకివ్వరేగానీ
నాయకులు
శుష్క ధ
రార్థములతో దేశ మగడు బట్టినదోయి
అర్థమే సర్వమై - స్వార్థమ్ము బెరిగినది

39

త్వరగబోపొమ్ము నా
హరిణాక్షి నెఱబడును
జూడవలయున దింకగలదూ
సీమలోఁ దామసము వలదూ
రే నాటి
గడచిపో
యిన గొప్పలను జెప్పికొని గర్వపడువారె!
మనములేనట్టి యీమాని బొమ్మలకేమి!

40

౫

మల్లి కార్జున దేవ
మల్లి కా నిభ కటా
ఝంచలంబుల జలవరించి
ఇంచునవ్వులఁ బల్లవించి
భ్రమరాంబ
శ్రీశైల
మెదుటఁ గన్నడు నీకు, మదవతీమృదిత కి
న్నరులతో-హరులతో-దరులతో సాబఁగాని-

1

హైమవతి, దన చనుల
కను గలం బై నట్టి
బటువైన ఫలములను గలిగి
బోలు నన కిసలములు గలిగి
తన పెదవి
తన కింపు
గలిగించు బిల్వవన సలలితాధ్వములందు
జలజారి ముకుటుతో సంచరించుచునుండు

2

ఆ వేళ గ మనించి

అంబుదమ! తమకించి

కురువవలె నమృతంబు సుమా!

రణియించి ‘జతులు’ పైగ్రమ్మా

సార్థకంబయి, వచ్చు జన్మంబులో నీవు

భర్గునకు ధరియింప - పరిధానమయ్యెవు

నీ గర్జ

పుట్టువే

3

ఆ శిలాదుని తపసు

బోసికట్టిన తావు;

నందీశ్వరుఁడు హుంకరించీ

నట్టి భాగమ్ము సే విం చీ

సోమనాథుని కవితతో మచ్చరించు ప్ర

సూనవాసనలాని - సాగియంగవలె నీవు

అంకించి

పాల్కురికి

నట్టి వేరులపై ని

• దొట్టిగల గలమంచు

ని న దిం చు నెలకన్నెగుంపూ

నీ యెదకు వలపుఁ జలిముంపూ

యవనికిని దిగినట్టి యప్పవోనికరంబు

భావబంధురముగాఁ బలికించి పోవోయి!

ద్రోవలో

దివినుండి

5

చెంపలఁ బ్రకాశించు

జేగురుందిరికెల్లె

సింగిణీలను జేతఁ బట్టి

చరియింతు జిగియాపుగట్టి

స్తారకటి భాగములఁ బారినపకుర చూపు;

వారుశిన దీక్షితలు, వహ్నికీలల చెలులు

చెంచితలు

వారిని

6

అడవి మామిడులతో
నందంబు లెగఁబోయు
లోతు దెలియని లోయలందూ మానినీ
చేతోని భాధ్యమ్ములందూ వెల్ల నగు
కడఁగనుల జలముతో - గేకారవమ్ముతో
స్వాగతము బలికేని బర్హిణమ్ములు నీకు

7

లలితాంగి కొసపెదవిఁ
బొలయులే నగవువలె
సూచి భిన్నము లైన యట్టి గేదగుల
నాచి - కొప్పలయందుబెట్టి మృగవధా
జీవతరుణులు మిన్నుజూచెదరు - చూపులే
జలదమా! నవనవోత్పల దామమగు నీకు-

8

అలస వలితములైన
యట్టి తరగలగుంపు
బామముడుల సోయగముబోలి తనరార
స్తనిత సుభగమ్ముగా వ్రాలి పెదవివలె
పయముగ్రోలర సఖుఁడ! బాతాళగంగలో
నయవిదుం డెవ్వఁడు నాతి దొరకిన దొలఁగు?

9

ఏళోక మెగచెనో!
యేళాపమాచెనో!
శిలఁగాగఁ బడియున్నవాఁడూ చంద్రగు
ప్తుఁడట! తొల్లెటి దొడ్డతేఁడూ వానిదగు
జిహ్వగ్రమున దేశచరిత యెంతున్నచో!
చెలికాడ! యొకసారి పలికించిపోవోయి!

10

రెడ్డిరాజుల తెగువ
 గట్టిపోయిన దొడ్డ
 సోపానపంక్తి గమనించి కాలమున
 జెఱగిపోవని కీర్తి నెంచి యాటవిక
 రతి పరీమళ కలిత తతశిలా వేశ్యముల
 జాగు సేయకముందు - సాగవోయీ! జలద!!

11

దట్టముగఁ దోరణలు
 గట్టినట్లున్న - గీ
 కారణ్యములను వర్షించి పుష్పిణుల
 వీరుధమ్ముల నవదరించి కడసారి
 వందనముజేసుకో భ్రమరాబింకకు! మెఱపు
 సంధించి - దీపికార్చనజేసి యడుగులకు

12

అడవిదారుల జిక్కి
 సుడినడెడి లంబాడి
 యాకాశమున జూచు నేమో! విద్యుదా
 లోకంబు నాశించు నేమో! మెఱియరా
 శుష్కనాగరికతల సోకోర్వనట్టి - యా
 నోయగము - సకనులఁ బాయ కేనిలచీని

13

నా గ వల్లి వా స
 నాగర్భమగు గాలి
 బారుతెంచెడు నెదురు నీకూ వాని చెలి
 కారంబు నెడసేయబోకూ! మ హానంది
 సంధికాసురహంత - ధింధి మ్మటంచు నా
 ప్రమథ నాయకుల సేవాన్మత్తముల వెలుంగు

14

అడవిగొల్లల గుడిసె
 లందందుఁ గనుపించుఁ
 బోవుదారుల యందు నీకూ ఘుమ్ముఘు
 మ్మనుచుఁ గవ్వపుఁ బాటసోకూ కంచుకం
 బులకు నణఁగని గొల్లెతల ప్రతీక్షణ విజృం
 భణబాహు కూలంకషణ కుచద్వయరుచులు 15

చల్లడములతో వెఱ్ఱి
 గొల్లలై నారురా!
 చదువు సంధ్యలు సుంతలేవూ శ్రమపడిన
 సౌఖ్యములు వారి కే కావూ నాగరక
 తాజాతి - వారిమేదో మాంసములపైని
 'తాజా'గఁ గట్టినది దమసౌఖ్యసౌధాలు 16

తన రుమాలకు వింత
 తాండవంబులు దిద్ది
 పంకించి పంకించి శిరసూ శబ్దములు
 జంకించి, చూపించి దురుసూ సుద్దులను
 బలుకువారల జూచి తలచేవు! తక్కువని
 జాతి విక్రమమునకుఁ గేతువులువారన్న - 17

పులితోలు గట్టికొని
 చెలువు 'ఛత్రీ' బట్టి
 రంగురంగుల గుడ్డలూ నీ చేఢక్క
 జెంగలింపఁగఁ గ్రొత్త 'బాణీ' గన్నించు
 బుడుబుడుక్కలవాఁడు నిడుద పాటలతోడ
 కడలేని యవ్యానికష్టంబు నడుగరా!! 1

ఏనాఁడో విద్యలట!
యిట్టి వెల్లనుగూడ
జలదమా! దేశమ్మునందూ
పులకు నన్నము బుట్టెముందూ
ఇంటింటలోఁగూడ నింగ్గి ఘ చిలుకలై
నేఁడు మా చదువులే నేలపాలైపోయె!

వారి కడు
అకటకట!

19

చిగురు చెంపలపై ని
చెమట జిత్తడిదుడువ
కలువ పూమొగ్గలనుదాల్చి
తలములగు జూపులనువ్రాల్చి
బయకారులీనాఁడు బట్టణమ్ములలేరు
నాగరక జాతులకు, ననలన్న ద్వేషమ్ము-

హాసశీ
పూలమ్ము

20

తడబాటు నడలతో
నడుము కిటకిటలాడ
పేటలను నూడ్చుచుండేరూ
గూటికై వా పోవు వారూ
ఒకగడియ నీ నీడ లొలికించివారిపై
యాకేకరిత దృష్టినందుకో! బసదనము

మాలెతలు
నీరదమ!

21

అటనుండి మరలరా!
యంబుదా! వెన్నకై
నెల్లూరి త్రోవఁబట్టేవూ!
నెఱజాణలకును వలచేవూ
కవిత మరగిన వేరు కవిత నసిచెడినట్లు
వారిఁ జూచిన, వేరు వనితలకు మదిబోదు-

యటనున్న
తిక్కన్న

22

కొత్తిమిరి కాడలై
 గుత్తంపు చిటునగవు
 లత్తమిలగా మోపులందూ మొగములకుఁ
 దన్నఁగాఁ జన్నుల పసందూ రేలయం
 దభిసారికలు దిరుగు నందంబు చందంబు
 'విక్రమపురం' బందు వీఁగలే దీనాఁడు 23

'పెన్న దాటిన గదా!
 పెరుమాళ్ళసేవ' యను
 సామెతకు నెల్లవైనతేడూ శ్రీరంగ
 నాధుఁడచ్చోటనున్నాఁడూ వైష్ణవాం
 గ న ల నవ్వలఁ బోలి, కమ్మ తావులువల్చు
 'తోమాలియ'లుదాల్చి తొంగలించెడు స్వామి- 24

అది భిక్షువు మనసు
 నాదికొన్నది - వగలు
 పెన్నకును పెన్నయేసాటి ప్రితరం
 గిణుల సోయగములేసాటి జలధీశ్వ
 రుఁడు తెన్నులనుజూచి యెడఁద గామంబాచి
 'యదెవచ్చె నిదెవచ్చె'నని ప్రొద్దులనుబుచ్చు- 25

'గంగ'లో దానమ్ము
 'తుంగ'లో పానమ్ము
 పేరుగ నె భారతమునందూ యీ రెండు
 గలవు గుణములు పెన్నయందూ తిక్కన్న
 కవి కలం బంతగాఁ గముచుటలు పొలపంబు
 పెన్నగట్టున బ్రదికి పలికిన యదృష్టాన - 26

మనుమసిద్ధి నృపాలు
 మామయగు ‘తిక్క-న్న’
 యజ్ఞ వేదిక కట్టి నాఁడూ
 ట్టున జన్నము హవించినాఁడూ
 యాజి యజ్ఞ ఫలంబె-యాంధ్ర కవితలయందు
 యీనాఁడుఁగూడ భాసించుబో రసమయము

పెన్న గ

ఆ సోమ

ఖడ్గ తిక్క-న్న ఘల్లు
 ఘలుమంచుఁ జఱుగజ్జె
 తెలుగించు ఖడ్గమ్మువట్టి
 శాత్రవుల తలలుచేపట్టి
 వునగాధ - యచ్చరల పులకలే రేపినా
 ‘పుల్లరికి జరగెనటపోరు! నగవులచేటు

కోసెనట

వాని చా

మరులు దొరలిన నీకు
 మఱులు - నెఱ్ఱారి కై
 నాకెంత చూలస్యమైనా
 దునులెమ్ము రసికుఁడనుగానా!
 నిలుచేవు! తెన్నునేల లింకనున్ గలవు
 పండుగలు కన్నులకు-వంచితుఁడవయ్యెవు-

మోర్చికొం

అచటనే

కొండ గోగుల కాంతి
 గోరగిం చెడు నట్టి
 తాళి గోణమ్ములను గట్టి
 మీసముల యెఱుపులాకట్టి
 వ్రేలాడుకోలతో వేడ్కతో నిను జూతు
 రచటి యెద్దుల రడ్డు, లవని పులుమోయనని

కుచ్చుగల

మాపులను

ఒక్కెల్ల తిమురు - మను
 బిళ్ళపోలికఁ జెంగు
 చెంగుమని దాటించికొనుచూ గంటలను
 ఖంగుమని మ్రోయించికొనుచూ చెవినిక
 బలువన్నెలైన దూడలు-ముట్టెలెత్తికొని
 నీ చినుకులకుఁ జెలఁగి - నీ తెర్వుబట్టిని - 31

‘మా కుచము లింత’లని
 నీకు సూచించునటుఁ
 జేతులను చెంబులు ధరించీ గొల్లెతలు
 పాలుపిడుకంగ నూహించీ కనుపింతు
 వెట్టులని పొరపడకు-వెలదులకు జాణతన
 మచ్చి వచ్చినవిద్య-యెచ్చటఁ బుట్టినా- 32

నీదు నిష్యందముల
 నిలువెల్ల నుచ్చస్థిత
 మైనయవనీ గంధమాసీ ధ్వనిత సుభ
 గంబుగాఁ గాయమ్ము నూసీ మృదువైన
 యెలగాలిదేర్పఁగా జలదమా! జేరుకొ
 మ్ముదయగిరి కాననో దుంబరంబులుబూయ- 33

వామ నీ కృత కుచ
 వ్యాసక్త పులకముగ
 సకులఁ బరిరంభణముసేసీ కనులార్చి
 యున్నచెంచుల వీక్షసేసీ. పుష్పమే
 ఘీకృతాత్మకడవౌచుఁ గురువవలె దివిజ గం
 గానదీ శైత్య సంకలితమ్ముఁగా నొడలు- 34

రతి విగళిత మైన
 సతుల క్రొవ్వెదలవలె
 గుప్పలగు నెమలి కన్నులతోఁ
 సెలయేటి తనిజలంబులతో
 సీమంతిసి జఘన సీమానుకారి కుం
 భేభములు ‘నుదయగిరి’ బ్రీతిగొల్పును నీకు

చెలువాఱు
 నాటవిక

జ్యోతిర్ల తాప్రతా
 నాతపావిష్ట మా
 నా కొండపై మేను వ్రాల్చి
 చే-వితవగలు మెయిదాల్చి
 మృటనుండి విజయనగరాంధ్ర జనపులత్యాగ
 శీలమ్ము వచియించు చెఱువులను గనుగొంచు

తత్కాంతి
 కదలిపో

౬

“అద్దంకి” యొక్కనాఁ
 డమర కాంతల వీడు
 రెడ్డి రాజుల వైభవమ్మా
 నాంధ్ర కవితల కాస్పదమ్మా
 రెడ్లన్న నీనాటి రెడ్లుగాఁ దలఁచేవు
 వారి పేరులు దెన్నవారి కాభరణాలు-

పుష్పించె
 యానాటి

కోటప్ప కొండలో
 నీటు కత్తెలఁజూచి
 అక్కడే నిలిచి పొయ్యేవూ!
 దిక్కుఁజెప్పంగ మఱచేవూ!
 లలయందు వక్రకుంతలల సౌభాగ్యంబు
 లక్కడిక్కడనేమి! యన్నిచోటులఁ గలవు

ప్రియకు నా
 తెన్న నే

ముగురు మూర్తుల కెక్కి

తెగువతో 'భారతము'

కలముతో దాటించి నాఁడూ 'శంభుదా

సుండు' హృదయమున గడలితేడూ స్ఫురదమణ

రాగరుచిగల్గు శారదకాలమా కవి యు

దార రచనలు-రెడ్ల త్యాగ సంసూచికలు-

3

సరసాగ్ర గణ్యుడవు

మఱచేవు 'తెన్నాలి'

చూడవలె నాస్త్రీల మెలఁపూ వారి యె

య్యారి మాటలఁ నొలుకు తలఁపూ తెన్ను రసి

కతకు నాయూరికే గండపెండారమ్ము-

అది యాంధ్రభూమి కుచాగ్రహారాభమ్ము-

4

'గుంటూరి' వాడటర!

దంట 'భాస్కరమంత్ర'

సారకవి తాభిరాముం డూ తిక్కనలు

మ్రొక్కికొన్న పితామహుండా నీ చల్వ

చూపించి పొమ్మచట, నెగయించు నెండలకుఁ

దాల్చిదక్కకమున్న దరుణీ వితానమ్ము-

5

మొలనూలివలె విహగ

కులము నదియింపగా

సుడివంటి నాభి జూపించి స్థలిత సుభ

గంబుగా నడక దోపించి కట్టెదుట

గనుపించురా! 'గుండలకమ్మ' స్త్రీజాతికిని

బియులందు విభ్రమమె-బ్రణయవచనము సుమ్ము

6

కడునవసి జలము నీ

యెడఁబాటుతో-కీర

తరులందు నాకురాలంగా

త్వద్విరహ

పాండిమము మేనదోపంగా-

ఉన్నయది

నినుదప్పఁ బ్రేమింపనేరదుర వేరొకరి!

ఘనుఁడ! దొలగింపవలెఁ గార్చ్యమ్ము నెమ్మదికి

7

కృష్ణరాయలద్వప్త

కంఠాణ ఖురటంక

చిత్రితములగు చోటులందూ

నడుపరా!

కొండవీడును ముందుగందూ

రెడ్డిరా

జాలకీర్తి పరియించు శిలలందు, నీ జలము

చిలికించి మలినంబు దొలువరా! నీవైన!

8

మదగజంబులతోడ

మచ్చరించెడు నట్టి

ఊరుకుచయానములు గలిగి

రెడ్డియొ

య్యారులిచ్చటఁ బరువుచెలగి

తొరిగిరట!

నేడిచటఁ దిలకింపు నీరదా! కడిలేక

చెడిన మొగములతోడ సేద్యగాండ్రున్నారు

9

ఒకనాఁడు ‘శ్రీనాథు’

జోరంత యమృతమ్ము

చిలికించె నీ కోనలందూ

చెడిపోయె

రెడ్డిరాజ్యము కాలమందూ

ప్రియసఖుఁడ!

ఆనాటినుండి నీయమృతమే శరణంబు

గాన-కానసుమింపఁ గానిమ్మువర్షమ్ము

10

చిటపట మటంచు నీ

చినుకు చినుకుల రవళి

1 వామనుని గద్యకవితలకూ

సాటిరా

వర్షింపు - నీకేల తలకూ?

జనవాదు

పలుకునేమో! నీ రవళి వాని రచనమ్ము

పోలదని - గానిమ్ము భిన్నరుచి లోకమ్ము

11

ఆ నా టి వే మ న్న

యాటఁ వెలఁదులవంటి

గిరిమల్లికలను బూ యి ఁ చీ

గొండకొక

మరిఁజెమ్ము - గ్రొత్తరప్పించీ

రెడ్డిసా

నులతమ్ములము తావులలము చోటులనిచ్చి

తిలకించి కావిమోవులముందుఁ గదలవలె

12

కాళిదాసుని నిండు

గవితఁ దూచె దొకండు

ఒక్కండు రసికభూపుండూ

అమరుకుని

దిక్కు-జూప మరించినాఁడూ

క్రొత్తవిగి

వారు సామాన్యుల! సార సార స్వత

ప్రాశనులు-అంధ్రకుల భాగ్యమ్మురెడలన్న-

13

1. వామనభట్ట బాణుండు రెడ్డి యాస్థానమునందలి సంస్కృత గద్య కవి.
బాణుని దరువాత మరల సంతటివాఁడు.

మదవతీరతి స మ య
 మణితమ్ములుగ - మేఖ
 లా ఘ లాం ఘ ల లు దో పిం చీ యాడినది
 ‘లకుమ’ శాస్త్రమ్ము బండించీ కొమరగిరి
 భరత శాస్త్రమ్మునకు భంగిమలు సవరించి
 ‘పంచేవన్నెలకాసె’ బటువుగా బిగియించి- 14

హైయ్యంగ వీనంబు
 లారగించిన రెడ్లు
 కేలముంగిళ్లలోఁ జేరీ పూర్వ కా
 లాల రాజుల కథలు చీరీ మీసములు
 గోరగింపఁగ జెప్పికొను చుందుగో యేమొ!
 వారి యుల్లాసంబు వారింపకుర, సఖుండ! 16

బాలనాయని కత్తి
 పరవళ్లు ద్రొక్కినది
 పల నాడు దా జలదరింపా అదిపెద్ద
 భారతంబగును వర్ణింపా నలగాము
 నపకీర్తి కజ్జలములంటిన శిలాతలుల
 నంటి నిలచేవు-నీయలఁత యోరంతైన 17

చాపకూటికిఁ గాఁగఁ
 ద్రోపులాడిరి రాజు
 లయ్యయో! యారాజ్యమందూ ఆంధ్ర చా
 రిత్రలో నీ కథలు మెండూ పెడత్రోవఁ
 బట్టు నాయకురాలి ప్రజ్ఞాబలమ్ముతో
 పలనాడె-తా, నట్టి పాండవుల బీడయ్యె 18

చెన్న కేశవరాయఁ

డున్నవాడచోటః

శాద్వలితములు నేలలందూ -

స్మయమాన గోగణములందూ

వర్షింపు

నీచల్వ

చెలువారు-జొన్న చేనులఁ బాలకంకులై

చిలుక కలకలలతో - పలనాడు నవ్వీని

18

విర్ర పీఠెడు చనుల

వేడ్కనించెడు కనుల

తెలుఁగుబాలఁతులు పొలములందూ

మంచీయల

నిలిచి - చిల్కలఁ దోలఁగందూ

మన్మథుని

ధనువులై నిల్చు నా కన్నియల వీక్షించి

వన్నెకాడా! నీదు వర్తనమె మఱచేవు

19

నా గార్జునుని పాద

నళినంబులకు మ్రొక్కి

స్తూపముల దరిసిందికొంచూ

ఆ శిల్ప

శోభలను భావించుకొంచూ

భూదేవి

పులకలను దలపించు తొలిపైరు పండించి

అలస సుందరముగా నరుగరా! యోరఁగా

20

౬

నీలి చీరనుదాల్చి

నీకెదురు వచ్చేని

మదకలంబుగ నిస్వనింపా

బెగ్గురులు

మృదువలయ రవము విన్నింపా

బేడిసల

తళుకుఁ జూపులతోడఁ దెలుఁగు యొయ్యారంబు

దులకింప 'గృహమృ' జళికించి నీయుదుటు

1

దాని సాభాగ్యంబు
 దనివోవఁగా జూచి
 రసికతా రసము వర్షించి శైలక
 మ్ర నితంబ మంటి శోభించి కంటకము
 లట్టి మల్లెలుబూచి యామోదములు దూయ
 నెట్టి కొనిపోవవలె నెఱఁకాడ! దయచేసి 2

కృష్ణవేణీ తరం
 గిత శీతజల లవా
 సారపూరిత మూర్తియయ్యా యొకచాటు
 కారుండుగా మరుతుండయ్యా తనువల్లి
 కనుకూలముగ వీచి పెనకువల యలఁతఁబో
 దట్టఁగా- సుందరులు దల్పములు విడువేళ 3

పోవలయు విజయ వా
 టీ వ నంబుల కీవు
 అలకలెల్లడ నాక్రమింపా నుదుటిపై
 తలకంబు చెదరి ససింపా పెన్నెఱులు
 పిఱుదంట - గ్రొత్తలకుఁ దరియైన తెన్ను బి
 త్తరి జూడకున్న నేత్రములు వ్యర్థములొను 4

కమ్మగా కుంకుమము
 లమ్మకుండిన సతులు
 పుష్పలావికలు గఱవైనా గందూళి
 పుష్పాడుల మంచుగఱవైనా లకుమాయి
 కమ్రనూ పుర కుహూకారంబు లేకున్న
 నేటికిని విజయ వాటికిఁ బెంపుగలదోయి 5

పచ్చి యత్తరుతావి
 పారెనిట నొకనాడు
 కృష్ణమ్మ నీటిలోఁగలిసీ మదవతీ
 కాంతకుచ కుంకుమములొరసీ జలకేళి
 సవరించిరిట దెన్లుచా న లానాళ్లలోఁ
 జరణ నూపుర ఝళంఝళ నినాదములతో 6

ప్రతియింట వీణీయలు
 బారించె గా నమ్ము
 భర్తకంకణ నాదమొలసీ తానమ్ము
 బరగింప జీవనపు సరసీ ఆంధ్రయో
 పామణుల్బాడిరట! యానందముగ నాడు
 స్వర్గమున కన్ననిట సౌఖ్యమ్ము గలదంచు 7

లలిత వనితాపాద
 తలలాక్షతో-విభూ
 పితముతా నీ వీధులందూ నడచెనట
 గృష్ణరాయలు-ముందుముందూ రసకావ్య
 భామినీసుఖ పరిష్వంగ సౌఖ్యాకాంక్షి
 శ్రీకాకుళస్వామి జేయెత్తి పిలువంగ 8

తననాథు కంతరుచి
 దాల్చు నిను వీక్షించి
 కనక దుర్గాదేవి నవ్వా నిలుమోయి!
 గర్జారాజు లందివ్వా సంధ్యలను
 సరస లాస్యములాడు జండికేశ్వరి - యపుడు
 మెరియించు నీ యులుముయులుము వాద్యమ్ముగా 9

నదిని తానములాడు
మదవతుల చనులపై
పడిమిట్టి పడిన తొలిచినుకూ నఖపదము
లంటి గలిగింప గ్రొత్తకుకూ వారి మ
తాళి సందోహ దృష్టా లార్చితుండవై
తన్నేఖలాగాన మానియటు బదవోయి

10

‘ధిమ్మిధిమ్మ’ని వెంట
గుమ్మడే గులుకంగ
తీర్థుడో నారాయణుండూ తారంగ
భంగిమలఁ బాడెనటముందూ ఆ కూచి
పూడి విప్రుల ‘సత్యభామా కలాపమ్ము’
తేట తేనియకందు - తెనుగునేలకు విందు

11

ఆయూరి బ్రాహ్మణుల
కేయు పాధులె యున్న
జన్మలో నొకసారిగానీ గజ్జెలను
గట్టనేవలె నంటబూనీ నాట్యమున
కైయెంతత్యాగమ్ము! అనవరతమును నందు
ధ్వనియించు ధీరమర్దలలు, మృదుమణితములు

12

నీ గర్జ న ద లిం చి
నిభృత గళములనెత్తి
మద్దెలలు జతులు వేయంగా మెయిమఱచి
మెఱపు వర్తింప వేగముగా దుసికిళ్లు
లాడు నలకలతోడ నందగించెడు మోము
గందులెమ్మొకసారి-కనుల పున్నెముగూరి-

13

శాపమున నప్పరస
 లీపుడమికిని వచ్చి
 నారలా పల్లెలో స్త్రీలూ వారిభూ
 భంగములు మదను చాపములూ తనివి దీ
 అగఁ జూఁడు మహ్వారి రసికతలు: స్త్రీ లేక
 నీసృష్టిలో నింక నేది సంతోషమ్ము! 14

మువ్వంకలై నిలిచి
 'మువ్వ' గోపాలుఁడట!
 యున్నాఁడు రాసిక్యభరమూ! తేత్రయ్య
 కవితా లతాంగి జీవవమూ మగపుట్టు
 వదిమఱచి-నాయకీ భావమూనిన సుకవి
 యెన్నిమాఱులు దన్ను నేరీతి వలచెనో! 15

తేత్రయ్య లేనిదే
 తెన్నునకు రుచియేది!
 తేనియలు పారించినాఁడూ కృష్ణుచే
 నట్టువలు ద్రొక్కించినాఁడూ నాయకీ
 భావమూనిన సుకవి పదము మరగినస్వామి
 నారదాదుల పాటపై రక్తి గొలువఁడే! 16

1 ఒక్క నట్టువకత్తె
 యొక సుకవి జీవనము
 మార్చివేసినది కాలానా కవితలో
 దాను నిల్చినది దర్పానా కుసుమ సుకు
 మారహృదయలెయైన, మానినీ నికరంబు
 వారు జేయఁగలేని కార్యమే భువిలేదు - 17

1. చిన్నతనమున తేత్రయ్య యొక నాట్యకత్తెను వలచెను. అది 'మువ్వ గోపాలుడు నీ పాటకు మెచ్చితల నూచినచో' నిన్ను వలతున్నది. తేత్రయ్య యదే పనిగ నీరు, కూడును విడచి పాడుచుండగా కృష్ణభగవానుఁడతని పాటకుఁ దల నూచెను. కృష్ణుఁడు తలనూచువేళకు- తేత్రయ్యకు నాట్యకత్తె గాఁబట్టలేదు.

“చంద్రగిరి” కడఁబుట్టె

“క్షేత్రయ్య” యనియొక్క

వాదులే! వాదముల కేమీ

సత్కవికి

నిది దేశమని యున్న దేమీ!

అతని మలు

పచ్చికవితలు వింధ్య పర్వతమ్ములు మొదలు
కన్యాకుమారివరకై - దేనియలు గురిసె -

18

2

చుట్టనుచు జడిసేవు

చేరంగ ముఱచేవు

కాకతీయుల యోరుగల్లూ

ఆంధ్ర చా

రిత్ర కన్యక పుట్టినిల్లూ

రుద్రమ్మ

చండిశ్వరీదేవి జలజలా బారిం చె

శాత్రవుల రక్తమ్ము చెడని సెలయేఱుగా-

1

యాదవాన్వయుడగు-మ

హా దేవ రాజు - తా

మగువయని-చుల్కనగఁజూచీ

మనసులో

మగతనము పేరాసలాచీ

కత్తిగొని

వచ్చిపడెనట నాఁడు! చిచ్చుమిసి రుద్రమ్మ

వెడలినది-విక్రమము వెడలినటు రూపెత్తి-

కదనరంగమునందు

కాళి కారూప మై

యేయెడలఁ దానుగన్పించీ

యాదవుని

ఆయువిక - నిల్వదనిపించీ

తరిమినది

‘దేవగిరి’¹ వరకు నిద్రితగు హాస ముదయము

కడిమిగల తనదు హుంకారముల మేల్కొల్పి-

దళితఁడగు పగతుండు
 దనశిరమ్మును వంచి
 పాదమ్ములందు గీలించి తెన్ను పా
 రాణి సొమ్ముగను ధరియించి వినయమున
 కోటి ధనరాసులను గుప్పగాఁ బోసెనట!
 కాలమ్ములోవిత కనకాభిషేకమ్ము!

4

‘బ్రదుకుపోరా! తెన్ను
 పడఁతి యడిదపువాడి
 వ్రాయించుకో కావ్యమందూ!
 పాడుకో! జీవితంబందూ!’ నీతితో
 యొకనాటి తెనుఁగులో నువిద దృష్టికెగాదు అన్నదట!
 గరసాన బట్టినది - ఖడ్గ లతికకుఁ గూడ -

5

ఎచటెచట నిల్చి పో
 యెనా! జయస్తంభములు
 రుద్రాణి తెన్ను రుద్రమ్మా విక్రమం
 బాపాదనఖము ససిగుమ్మా కాలాన
 మాసిపోయిన యాంధ్రమండలీ విభవంబు
 లే ‘సోమశేఖరుఁడా’¹ యేనాఁడా జెప్పవలె-

6

అచట ‘విద్యానాథు’
 డమర కవిగనిపించు
 చీకిపోయిన గుండియలతో నేత్రముల
 నా కట్టు బాష్పసంతతితో నడురేల
 నామహిత్ముని మించుటడుగుదమ్ములఁ బాద్య
 మర్పించి కదలరా! యతఁడు శంభునిమూర్తి-

7

1. ఈశ్వరుఁడు—మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు

తనకావ్య నాయకుఁడు
 దైన్యమున కెరగాఁగ
 తానెంతగా నే డ్చి నా డో! ఆ దుఃఖ
 భరముచే మెయి వీడినాఁడో! అయ్యయో!
 యేచోట నా సుకవి యిల్ల నెడి దుండెనో!
 ఆచోట వర్షింపు మమరజన్మము నీది

8

తమరాజు విడిపించు
 తమకమ్మతోఁ దలలు
 రణరంగమున కిచ్చినారూ రక్తమ్ము
 కుండపోతలు చల్లినారూ! కమ్మవీ

రులు - పద్మనాయకులు - కలిగిన ఫలంబేమి ?

‘సులతానుపుర’¹యయ్యె తెలుఁగులది నగరమ్ము-

9

ఒక యుగంధరుఁడుండి
 యు ర్వీ శు విడిపించె
 ననియేవో కథలు కాలానా నీచేవులఁ
 బడును లే నీదుమార్గానా! రసమూర
 నిజము దేవుఁడెఱుంగు నెచ్చెలీ! యాంధ్ర కుల
 వై భవము - నీటిపైవ్రాత - కలలో పసిడి

10

శైవమున దాఁజిక్కి
 జైనమత గురువులను
 సెగకంటఁజూచె నటరాజూ వాని నా
 శనము శాపము యొక్కతేజూ మతమమృత
 మైనదే దురభిమానావిష్టమును గాక
 యదియె హాలాహలం బావేశ కలుషితము-

11

1. ఓరుగల్లును ‘కుగ్లకు’ జయించిన తర్వాత దానికి ‘సుల్తాను పుర’మని పేరు పెట్టెను.

జై నరచనలఁ గాల్చి
సంతోష పడిరట!

శాస్త్రులును శైవులునునాఁడూ
నాశమై పోయినది చూడూ

విజ్ఞాన
వారి కడు

పులను రేగినచిచ్చు కలఁచినది రాజ్యమ్ము
కలఁగినది విభవమ్ము-తలఁగినది జీవకళ-

12

ఆనాఁడు 'శ్రీ శై ల'

మందు 'కోసిఁగి' యందు

'కోటిఫలి' 'పుష్పగిరు' లందూ

శివమూర్తు

లుండ్రు గురువులు మతములందూ

నేడచట

పాడుగోడలు - తీరు బాటుగా లయగీతి

పాడు చుండెడునట్టి బ్రహ్మరాక్షసి గణము-

13

ఆయఘోరశివార్చ్యుఁ

డధిపసించిన చోటు

'పుష్పగిరి' పాండవులబీడూ

శ్రీచక్ర

మునకుఁ బూజలు లేనిగోడూ

కృష్ణరా

యల మాన్యములు రెడ్లపాలములై రతనాలు

పండించు చున్నయవి-పరమ శివునకుఁగాదు-

14

నెమ్మిత్తోడుత 'ముసా

నమ్మనగ' రొకచోట

నుండెనట నేకశిలయందూ

అదియెవరొ!

యేమయ్యెనో! కాలమందూ

యేమగును

పదివేల గుడులున్న పట్టణమె పాడైన

దటబో! 'ముసానమ్మ' తట్టుకొనునాయేమి!

15

1. పుష్పగిరి పీఠాధిపతులలో మహాప్రసిద్ధుడు. 13 వ శతాబ్దివాఁడు.

2. అదెముద్దరాల్యు సానమ్మ నివాసంబు నెల్లదే కొమరు సామయ్య నగరు

ఆకాలమున నొక్క
 ‘యేకవీరా’ దేవి
 ‘బవి నీలు’ చెలరేగిపాడా ఆడెనట
 మర్త్య రూపమ్ముదుల్కాడా నేడామె
 చెలువమేదిన-యొక్కశిల, కాలహుంకార
 గళితకళ, చరితలో మలఁగిపోయినజోతి 16

కనుపించురా! వీర
 గల్లులచ్చట నీకు
 వర్షింపు మొక్కతడి, నిలచీ భూత నా
 యకుని బలఁగములంచుదలచీ తెన్దులకు
 వీరపూజలసేత వెన్నతోఁ బెట్టినది
 వీరులెవ్వరు నేడు వీరపూజలు సేయ! 17

పోయె ‘మాచలదేవి’¹
 పుష్ప బాణాసనా
 మ్నాయ విద్యాచార్యయ్యాయీ దిద్దెనట
 రారాజు తొడవుగానయ్యాయీ కల్లగా
 దలనాఁడు-అలదాని యర్థము గౌరవము
 ఢిల్లీ సురతాణికిని కల్లగా నుండెనట- 18

‘సప్త పాతాళవి
 ష్టపమహాప్రస్థాన
 ఘంటాపథం బైనపరిఘా’ గగనద్రు
 స్తబకమ్ముఁ ప్రాకారరేఖా వంకదా
 రయును తెక్కలను దుల్కాడు కొండలఁబోలు
 పెద్దగ వనులతోడ - పాడయ్యె నేకశిల 19

1. కాకతి ప్రతాపరుద్రుని ప్రియురాలు.

తుగ్లకుని చెఱఁజిక్కి

విక్రమము ససిదక్కి

మా రాజు విడిచె ప్రాణమ్మా

నారిపోయినది దీ పమ్మా

తెన్నలకు

వేయియేం

డైన - యాచరితంబులీనాఁడు దలఁచినా
యినాఁడు జరిగినట్లెంతో వ్యధాభరము

20

తలవడకు వేయికం

బాలగుడి దరిసించి

తీయనగు శాసనము జదివీ

తేంద్ర¹ కవితల తలఁపులాదవీ

యా'యచిం

పోవోయి!

కాలమున నెత్తములుగావచ్చు విభవాలు

కాలమున నెత్తమ్ముగాదు కవి వచనమ్ము-

21

సరసుడైనట్టి మం

చనశర్మ² బారాడి

నట్టి వీధులు చూచి చూచీ

వట్టిదగు సోయగముచూచీ

యినాఁడు

నిట్టూర్పు

వదలకుండఁగ లేవు వనదమా! నీ మెఱపు

మదికలఁగి యేమంచు మరిమరీ ప్రశ్నింప-

22

కులుచు చన్నులతోడ

బెళుకు గన్నులతోడ

లాస్యమ్ము లాడిరటనాఁడూ

వేశ్య లల్లాడఁగా మరుఁడూ

జవ్వనులు

నేడచటఁ

జూడవోయి! యెట్లుపాడునో భూతమ్ము!

పాడైనకోటలోఁ బదము నేలకుఁగొట్టి -

23

1. 'వేయికంబాలగుడి' శాసనకర్త

2. 'క్రీడాభిరామ' నాయకుఁడు

నీ మెఱపు దలపించు
 నిండు నవ్వులపూవు
 బోణులిటఁ బూనాశలమ్మి పల్లవుల
 యెడఁదలను జూపులనుగ్రుమ్మి యేలిరట!
 ‘అంటంట’లయ్యె! మా యాంధ్రుల పురావిభవ
 మదియొక్కకల! యొక్కయమ్మ తాంధనులబ్రదుకు 24

1 “కాపయ్య” కంఠహుం
 కారంబులీ నాఁడు
 కోటలో వినిపించునేమో! విక్రమము
 గ్రుమ్ముకొని పారాడునేమో! భయపడకు
 మతఁడు విప్లవమూర్తి - యంభోధి గంభీరు!
 డసదు ప్రాణుల పైకి హస్తమ్ము దాచండు 25

రెడ్డిరాజులు - పద్మ
 నాయకులు హృదయముల
 జిడ్డుదేఱఁగ మచ్చరములూ తన్నుకొని
 క్షీణించినారు దుర్దములూ భారతము
 పాడైనదే పరస్పర శాత్రవములతో;
 వనదమా! యేమనఁగవచ్చు మూర్ఖత్వమ్ము! 26

ఆస్వయం భూలింగ
 మవినాశి ద్వంద్వభా
 వాతీత మచట గన్పించూ నీగర్జ
 నాయ్యారముగను విన్పించూ చల్వులను
 పొటపొటని తుమ్మి పూవులవంటి చిన్నులను
 నటమూర్తి నర్పించి - యటుసాఁగు ముందునకు 27

“భువనగిరి” కోటయది
 మొగమెత్తు సింగంబు
 త్రోవలో నడ్డికొనునిన్నూ
 యకుల చిచ్చుకంటిమన్నూ
 విశ్రమింపరయందు - వివిధ గాథలు ద్రవ్వె
 వినిపించు నాకోట వీరవిక్రమభేరి

పద్మనా
 రవ్వంత

28

తననామ జపముచేఁ
 దడితావు లీనుమది
 రామ చరణాబ్జజముల వ్రాల్చి
 భోగంబులోఁ దనువువ్రేల్చి
 జన్మమోక్షముగన్న చెఱసాల గనిపించు
 జలదమా! యేడ్తువో! సంతోషపడెదవో!

ప్రారబ్ధ
 గోపన్న

29

అది “గోలకొండ” వ
 ప్రాకార మపకీర్తి
 “తాసిష” యందుండెనోయీ!
 మానసంబొక చుట్టు రా యీ
 సేయు! శ్రీరాముఁడే చేయించె సకలమ్ము
 భూమిపై నొకదృష్టిబొమ్మ, వానిని నిల్పి

యారాజు
 వాఁడేమి

30

ప్రతిరక్తకణము - శ్రీ
 రామునకు వెచ్చించి
 కన్నీరు గాలువై పారీ
 తనువు త్యజియించె వేసారీ
 దాసు బొందినదేమి! ధన్యుడని యొకవాడు
 యీ సృష్టి రాహస్య మెవ్వరికిఁ దెలియదే

చెఱసాల
 యారామ

31

1 “అలియరాము”ని జంపి
 నట్టి రాసుతుండందె
 నీ గోలకొండలో జలదా! మోసమున
 జంపంగ శౌర్యమ్ము గలదా! గడిచిపో
 యిన దింక నేమన్న నే ఫలం బచ్చోట
 తనుపారు నీ జలము తనివోవ వర్షింపు - 32

నీదైన తెలిమంచు
 నిండికొని యాకోట
 మేల్కుసుంగు ధరియించినట్టి యొక బీబి
 పోలికల యొలుపులాకట్టి కనుపించు
 నచ్చోట నిలువవలె నంబుదమ! రసమూర్తి
 వగు నీకు గదలునా! యడుగులక్కడనుండి- 33

‘మంజీర’ నినుజూచి
 మంజుమంజీర శిం
 జానముల దలపించునట్టి జలపక్షి
 జాలరవముల సొంపుగట్టి నవ్వీని
 శారశారములైన శంబరమ్ముల కాంతి
 నీరూపు దలపింప-నీయెడల గలగింప- 34

గలగలని చిఱునాదు
 మొలనూలి మంజీర
 తెలిసిటి నగవు మంజీరా మదదిగ్ధ
 లలిత యానంపు మంజీరా వగలాడి
 యద్దాని మినుకు చక్రకార కుచతలము
 లందు గను మోడ్చి కొ, మృణగడియసేపైన 35

1. ఇతడు కృష్ణదేవరాయల యల్లుడు. ఇతనిని ‘తల్లికోట’ యుద్ధమున మోసముతో నాదిల్షా జంపెను.

మనసు మాయలులేని
మెత్తనిది మంజీర
ప్రేమైకరసము మంజీరా తనయింటి
సేర్పిదప్పనిది మంజీరా నీ మెఱపు
బొమ్మలు చిట్టించినా-బొంకాడియైన-నా
కమనీయమూర్తి నీ కాగిటను జేర్పవలె- 36

గడియ గడియకు వింత
కాంతిగల మంజీర
నుడిదప్పనట్టి మంజీరా నీకొఱకె
యెడఁద గట్టినది మంజీరా పులినమ్ము
లనునితంబములంటి లలిత పేశలముగా
మొనగాఁడవై, తావి మోవి, నాన గదోయి- 37

బాధ భీతుల ప్రతిభ
పాలించినట్టి గుహ
లందున్న దొక్కస్వర్గంబూ చూడకయె
పొయ్యెవు జన్మవ్యర్థంబూ రంభాది
దేవకాంతల బెడఁగు తీసికట్టు గనిలిచి
కొన్న వా కన్నియలు-క్రోల్చుకాలముఁదన్ని- 38

౮

‘వేగి’ జూడకయున్న
వెకలి వందురు నిన్ను
చాళుక్య పూర్వనగరమ్మా యొకనాఁడు
సంపదల కాలవాలమ్మా నేడచట
నేగుఱుతు లేకున్న నేమాయె! నా మంటి
గాలిసోకిన, యెడఁద గదలాడు నొకపొగరు-

చిక్రోడ దంష్ట్రికా
 శిఖర చిహ్నితమైన
 నాళికేశ వనమ్ములందూ శ్రమదీర్చి
 కొమ్మురా! యా సుఖముగందూ నావనులఁ
 బాతాడుచుండ్రు మద భారగర్విత కుచలు
 కచములను లాంగళికవిచ సుమములఁదుఱిమి-

2

మొగలి పూవులతావు
 ముసరికొను మార్గాల
 మెలమెల్లఁగా నడచినడచీ నేరేడు
 చెట్లనల్లని వనులు గడచీ పోరాక
 పోవోయి! నేస్తమా! పూబాశలమ్మికొను
 ముద్దు గుమ్మలసిగ్గు మూలములు గిలకొట్టి-

3

కనుచూపు మేరలై
 గనుపట్టు గొజ్జగులు
 కావి చీరలతోడి సీకూ నీమంచు
 జలికింపకుండ పోవాకూ తెలిరాల
 దొనలలో నాసీరు తోయజాతులుసేయు
 స్నాన సౌఖ్యమహమ్ము సవరించునో! యేమొ!-

4

గగనమను జవరాలు
 గట్టికొను పచ్చనగు
 పుట్టంబునకు తోడులయ్యా కీరములు
 పారాడఁగాఁ బదుపులయ్యా బూదేవి
 చనులవలె గనుపించు సరసామ్ర వనులతో
 వదమా! విశ్రమింపర! పథశ్రమ వాయ-

5

చిగురు బోడులమోవి
 చిగురులకు ననుగలము
 లైన కిసముల గుంపులందూ
 నీవుగైకొను కాలమందూ
 వప్రతిచ్ఛాయతోఁ బలువన్నెలైన నీ
 మెయిఁజూచి, నీ మెఱపుమెచ్చి కనులార్చిసి-

6

చలువలగు నిమ్మతో
 పులపైని గాలూని
 యింపుగొను నా చెట్లనీడా
 మగలతో మగసేతగూడా
 చిటుచెనుటలార్చి-బిత్తరఱము దొంతరలైన
 సరసదృష్టుల కదృష్టము బండ పయనింపు

7

కన్నియల చనుగట్టు
 కరణి ముద్దులుగట్టు
 పోకలను జిగివలచునట్టి
 పోవోయి! నీ తెరువుబట్టి
 నుందురట! పల్లియల సుందరులు వీక్షింతు
 రనుకొందు నుద్దృఢీహితాల కాంతముగాఁగ

8

నవకముగ నిలుచున్న
 నాగకన్నెలఁ బోలు
 నాగవల్లి వనములందూ
 చిటుగాలి పొరల తెరువందూ
 తావి మోవికి వింత తళుకుగాఁ గాపున్న
 కమ్మ కన్నెలఁ జూచి-కనుపైగ జేసేవు!

9

నీమెఱపు చెక్కిఁభుల
 నెనయు దెలనాకులను
 పోక చెక్కలు తోడ నమలీ
 పెదవంటి, యెకనీటుపొదలీ
 మదము గ్రమ్మినయట్టి మదవతులు గీడింత్రు
 రేలనచ్చటఁ గిన్నరీ బృందమనుకొందు

సున్నంబు
ఘనసార

10

చెఱకు తోటలను-మం
 చెలపైని నిలుచుండి
 హోయంచు నెలుగించువారీ
 నదలించి చిఱునవ్వు వాలీ
 తైలఁజూచి వారియంచులు మోవవర్షించి
 చంద్రవంకల చుఱుకు జార్చిపోరా! సఖుండ!

తెర్వురుల
మినుక

11

‘హేలాపురీ’ ప్రాంత
 హేలావతీ మధుర
 దరహాసములకుఁ జిక్కేఱు
 రమ్మతో సగము చిక్కేఱు
 కుండైన, నా యూరి కుహనాకుపితలైన
 కోమలాక్షుల యొక్కకొస చూపువరపుండు-

విరహ భా
మదనాంత

12

కలమ గోపికల - నీ
 టులుగుల్కు కర్ణముల
 నున్నట్టి కలమ మంజరులూ
 సోకివాసింప మధురములూ
 గోపరత్నాంకూరకుట్టలిత మా ర్గముల
 బయనింపరా! మునుము బ్రమదమ్ము పొంగార

నీ గాలి
లోలేద్ర

13

శాలి లక్ష్మ్యులకు - వ
 జాల దండలఁబోలు
 చిలుకాల్వలందు వికసించి పద్మమ్ము
 లున్నాశముగఁ గానుపించి నీ తైర్వ
 తో రణలు గట్టంగ - తోడు నీడై రాఁగ
 మారుతము సరసమ్ము-సారసము రుతితోడ- 14

కదలవలె నోసఖుండ!
 మెదలు వాలు గల త
 శ్కులజూచి యుత్సాహమాచీ నీరుకో
 శ్కోశకొశని గూయ మదమేచీ లకుముకులు
 బుగులు భుగులున నెగయ, పొగరు హరిణములు నీ
 మొగము నెక్కినిచూచి - ముందుగాఁజొఱబాఱ- 15

అడవి దున్నలు పండు
 లానందమును బొంది
 క్రేళ్లురుకు నధ్వమ్ములందూ మనుబిల్లు
 బురద దిగఁబడు దారులందూ పోవోయి!
 కృకలాసములును మాటికివి మస్తము లెత్తి
 యాకసము వీక్షింప, నడవులేపులకింప - 16

నెఱిఁబునాసలు బిసుకు
 నెఱకాండ్రు హాలికులు
 గుడిసెలందున గాచికాచీ యంబళ్లు
 వడిదెచ్చుపొల్తుకల నాచీ జాంగలా
 విషమైన యన్నంబు మెసపుటే దడవుగా
 మిషపెట్టి-కుచభరము బిసుకు త్రోవలయందు- 17

ఎ ల గో లు జల్లుఁగా
 బొలయు జవ్వన మొకటె
 తోడుగాఁ జింత చెట్లెక్కి- దూరాన
 చిగురు గోసెడు వానిచక్కి- దాగుండి
 తాజూచి - చికిలిగా దరువు బాడెడునట్టి!
 పల్లెపడుచులు-వెతలఁబడకుండ పోవోయి

18

‘పట్టుకొమ్మని’ వెంటఁ
 బడి పట్టఁబోవఁగాఁ
 బరువెత్తు జవరాలివోలీ దుమిదుమికి
 పోవు గోదావరిని వ్రాలీ యడుగరా!
 సీతమ్మ యడుగు దనచెంతఁ గదపడినప్పు
 డెంతగాఁ బులకించి - యేమేమి తలచెనో!

19

కోయక న్నెల వలపు
 కూతలో!-కోయిలల
 మ్రోతలో! దమలోనగలిసీ పారఁగా
 ముత్యాలె నీళ్ళులై వెలసీ గోదారి
 సీకెదురు వచ్చేని, నాకలోకము నుండి
 అప్పుడే దిగివచ్చునట్టి గంగయువోలె-

20

ఏకాంతమున యందు
 నెన్నినాళుల నుండి
 పాడుకొనుచున్నదో! తానూ వాల్మీకి
 రామాయణమ్ము నంతానూ చెవియొగ్గి
 వినవయ్య, వాల్మీకి విశదహృదయముబోలు
 జాహ్నువీ వేదనాశబలితము - రామకథ -

21

ఎన్ని త్రేయగము

లిటు బాటుచున్నదో

అలత జెందని వృద్ధగంగా

మణిఖచిత

భూషణాయిత బహుతరంగా

ఆమె యం

కమునందు మునిబాలకలు యొకానొకనాడు!

నేడు నాగరికతా నిహ్నవిత మానసులు!

22

పూర్వ చాళుక్యులకు

పోహణింపగు రాజు

ఆంధ్ర భారతకవిత నేలీ

చంపించె

నంటసుతు! కామమ్ముగ్రోలీ

కట్టుకత

తైనవో! ప్రశ్నింపు మందు నిజమున్నదో!

తెలుగు కీరితి మరక దొలుత మీనాంధ్రన-

23

‘నన్నయ్య’ తనకవిత

కెన్ని తపములుజేసి

తెన్నవేదము వ్రాసినాచో!

తననీర

మెన్నిదినములు వ్రాగినాచో!

మఱచేవు

పృచ్ఛసేయఁగ-నెందరెంత యత్నించినా

నన్నభట్టుల త్రోవ నందికొననే లేదు-

24

‘కటకంబు’ గాల్పంగ

కాల్పన్న తఱిమినది

యొకనాడు ‘భవనవిజయంబూ’¹

తనతీర

మునను ‘కుంతలము’² పై న్యంబూ

గజరాజు

కలఁగి పఱచిన తెన్నకత్తి వెన్నెలముంపు

లేలాగు విరిసెనో యెదపైని! యడుగురా-

2

1. కృష్ణరాయల సభకు పేరు. ఇక్కడ యీ పదముచే రాయలు ఉద్దిష్టుడు.

2. విద్యానగర రాజ్యమునకు ‘కుంతలదేశ’ మని పేరు.

‘భవభూతి’ కవితలకు
 ప్రాణ సమ్మిత మైన
 ‘పాపికోండ’లలోన నిలచి
 బృతల కన్నుల నీటువలచి
 చిల్వ గు
 జఘనంబు
 పైవల్లు దొలఁగినటు వలుద కుసుళుల వోవు
 గౌతమీ సౌందర్యగరిమ గన్నులఁజూడు - 26

పట్టపగలైన యిరు
 లుట్టిపడు కాననము
 లందు నీవు చరించువేళా
 పులతావి నినుగుప్పచాలా
 అడివి పూ
 యిప్ప క
 ల్లున మత్తుగవిసికొని యున్నద ద్విరదంబు
 లుట్లున్న, కోయదొరలా కొండదారులను- 27

కలిసికొని దా వా గ్ని
 కాళ్లు గాలఁగఁ బాటు
 పిడియేనుగుల నుపేక్షించి
 మాన్పు మాయగ్ని వర్షించి
 పోబోకు
 యున్నతుల
 సంపదలు, దీనార్తిశమ నైకఫలములని
 ఘనుఁడైన నీకుఁజెప్పనువలంతినెనెను ! 28

నెలకన్నె లందముల
 నెలనైన నినుజూచి
 కౌగలింపఁగ గోరునేమో
 తలఁపంచు నిట్టూర్పునేమో
 వితయైన
 వారిహృద
 యములలో హత్తుకొని యానందమునుబొంద
 నీడయైనను సుంతనీటఁ బా రింపరా- 29

వయసు రూపై న ట్టి
 వగలు కుచములు గులుక
 నెలకన్నియలను ధరియించి తిరుగు కో
 యల కన్నియలను దృష్టించి మెచ్చాడి
 పోవలయు నేస్తమా! పుడమిపై నందంబు
 వారియందేగాని వేతెచ్చటను లేదు - 30

౯

వాయుపూరిత వేణు
 వర్గముల సంగీత
 భంగులకు ననుగుణముగాగా నర్తించు
 నాగకన్నియ లబ్బురముగా యెడనెడను
 ఘణఘటక విభ్రాజి మణి పూగరించోళి,
 గప్పగా మొగము నాగాధిపులు ముద్దుగొన- 1

ముఱువైన తలపైని
 ముత్యాల ముడితోడ
 తెన్నదేవుడు¹ నిలిచినాఁడు రామయ్య
 వానిమది వింతలకు వీడూ ఆమూర్తి
 నేవించితే చాలు చెప్ప నేటికి సుఖము!
 నీవెచూచెదు పొమ్మునెనరు మెఱపును మఱచి- 2

‘చింతాకు పతకమ్ము’
 చెలువుతో-మోవిపై
 చిఱునగవుతో-నున్నదోయీ! సీతమ్మ
 కరుణయే రూపు కట్టయ్యే మీవది నె
 నాశీర్వదింపుమని యడుగు, నా మాఱుగా
 నామెదీనెన మేల్చి యమరులకు దుర్లభము- 3

ఒంటిగాఁ జరియించు
 చున్న దచ్చట ‘శబరి’¹
 సేమమ్ము నడుగవలెనోయీ! నాలుగడు
 గులు దూరమైననున్ బోయీ! శ్రీరామ
 చంద్రపాదము గడిగి-జనకుఁ డొక్కఁడు గుహుం
 డొక్కఁడు తరియించి, రీయువిదమూడవ యామె- 4

హృదయ మందొకముదము
 పదములందొక మదము
 వింత జిల్లుల బాగులాడీ యెవ్వారి
 కంతు జిక్కని చదురులాడీ స్వర్గంబు
 నందుండి దిగివచ్చె నవని భాగ్యముబండి
 వలఁపు నాగపసాని, తెలుఁగు కిన్నెరసాని-² 5

ఏ భావమున నెప్పు
 డేమి దలపోయునో!
 యెవ్వరికిఁ జెప్పఁగారాదూ దానిమది
 నీతిలోకము దెలియలేదూ నీ యదృ
 వ్తంబెట్టు లున్నదో! సమయానుగతికముగ
 నవరించుకో! ర సి క శేఖరుడవనిపించి - 6

‘కోనసీమ’ను నీవు
 గుస్తరించెడు వేళ
 నడుగడుగునందుఁ గన్పించూ ఋతురాజు
 నరిగాపులై వనములించూ బ్రహ్మ తే
 జస్సుతో-వల్లకి స్వరముతో జటసెప్పు
 విప్రులున్నారచట వేలాదిగా నేడు - 7

1. ఒకవాగు.

2. ‘కిన్నెరసాని’ యొకవాగు. ఆవాగుపై ‘కిన్నెరసాని పాటల’ను వ్రాసిన
 స్వాథ’గారి కవితాప్రశంసయు-ధ్వనిమార్గమున నిందు సూచితము.

తిట్లలో తిమ్మయ్య
 దీవెనల బ్రహ్మయ్య
 భీమకవి బారాడినాడూ రాజునే
 బిచ్చగానిగఁ జేసినాడూ యొకనాడు
 కవుల వాక్యమ్ములే కామధేనువు పొదుగు-
 కవుల వాక్యమ్ములే కవిసికొను ప్రళయాగ్ని- 8

తమ్మిపూవుల నుండి
 కమ్మ పుప్పొడిరాలి
 జలములకు వింతసేయంగా వాలుగలు
 మాటికిని వగలు గుల్కంగా కనువిందు
 లగునీకు మధుర కుల్యలు, గౌతమిగంగ
 గన్నట్టి బిడ్డలై -లలిత సుభగంబుగా- 9

పచ్చపచ్చగఁ జెలఁగి
 ముచ్చటల మూటలగు
 తీరభూములఁ దిరుగుచుండ్రూ వేదముల
 ప్రోవులనఁగా వెలయుచుండ్రూ బ్రాహ్మణులు
 నొసట మూడవకన్న లనదైన హాలహాల
 మును మ్రింగరో! యష్టతనువులను దిరుగరో! 10

అడుగడుగు ననుదోట
 లమరు నా భూములం
 దెందు చూచిన నాట్యమాడూ ఇందిరా
 దేవి - యావాలకముజూడూ యింటింట
 కావ్యనాటక శాస్త్రకలనలే! తర్క క
 ర్కశ దీక్షితలుసుమ్మ కన్యకా నివహమ్మ 11

అయిన నేమాయె-‘రా
 యలభూమి’ చాతుర్య
 జలధి-సత్క-శలకును నెలవూ దాని పో
 కల తేజులందు రాగలవూ! యింటింట
 కలవల్లకీ తరంగాయితము, గానమ్ము
 కవితా విలాసమ్ము, కమ్మనగు నాట్యమ్ము- 12

చరణ నూపురర్పణ
 త్క-రణంబులిరవు కొను
 సానులను పేరు ధరియించి యప్పర
 శ్చంద్రములు లెల్లెడల మించి జంకించి
 ఝంకారములు, శశాంకాంకు బెదరింతురట!
 అదియె దక్షారామ మందుగోయీ! సఖుండ! 13

శ్రీనాథ కవిరాజు
 సీసపాదమ్ములకు
 నడలు నేర్పినవారు వీరూ వీరి క
 స్తూరికై తెన్నజోహారు నడురేల
 భీమేశ్వరస్వామి భృంగిరిటి వెంటరా
 ధూర్జడై సానిసందుల గొందులను దిరుగు- 14

కుదురు నిండినయనట్టి
 గుబ్బు చన్నులమీద
 ముత్యాల సరుకౌఘళింపా వలమాన
 తాటంక రుచి చొకళింపా యెలనవ్వి
 సాని యీ సానియై, సంచరించెడునచట
 మరుల నృత్యము-జగతిమరులు గొల్పింపగా 15

‘గోగులమ్మొక’ వెంట
రాగ, ‘నూకాంబ’వే
ఊక వెంటఁ దన్ను నేవింపా
తల్లి’ పొక్కిలి గానిపింపా
‘దేవి’ చన్నొటయగా దేవాధిదేవుండు
వాహ్యళికై ‘మొగిలివాకిట’ను నిలుచుండు- 16

ఆవేళ గమనించి
యార్ద్రముగ గర్జించి
ప్రమథులను నాడింపవోయీ! విఘ్నేశు
కుండభాజును గురియవోయీ! యాధార
జరతారుణాతపచ్ఛాయా పరిష్కృతము
యొకవసంతోత్సవం, బుబ్బించు శ్రీకంఠ- 17

అచ్చమగు మోక్షమ్ము
హేచ్చయిన భోగమ్ము
నిచ్చనట! కాశికావాటీ లిందులోఁ
దపియింపఁ, నీ దక్షవాటీ దిచ్చరిగ
బ్రదికినను నీ రెండు బ్రాప్తించి తీరునట!
కాశికెక్కడఁ గలదు వీసమీ గారవము! 18

భువన మోహనమైన
పాలపంపు జవరాలు
మేనకా భాగధేయంబూ హేమవంతు
సిద్ధమైనతపః ఫలంబూ రుద్రాణి
విశ్వేశ్వరునినుండి వేఱ య్యెనిచోట
ప్రమథ నాయకతాండవారభటులిచ్చోట - 19

కాలకూట విహగ్ని
 కల్పాపితము గళము
 గగనకల్లోలి నీ మా లా శబలితము
 జాట జూటము వెల్లుచాలా పార్వతీ
 కుచకుంభ పరిరంభ కుట్టలిత వక్షుండగు
 బాలేందు మాళి కట భీమనాథునక చట- 20

మందార సుమమధుర
 మధుమృత నేత్రుండై
 యొకదిక్కునాడ భైరవుడూ వేరొకట
 నర్తింప మత్తుండై గుహుడూ ప్రమధు లిటు
 తట్లు జంకింపఁగా - దారు కావన విటుండ
 ప్రియురాలి చిటుబంతి పసుపు లంటిన శివుండ- 21

పారావత పతంగ
 పాదపాటల జటా
 ధమ్మిల్ల సాభాగ్యశాలీ యిప్పకలు
 దనివోవఁగాఁ దానుగ్రోలీ తకథయ్య
 ధై ధయ్యితకథిమిత, తాండవము లాడునట!
 ఆడురా తాండవం బాంధ్ర దేశమునందు - 22

మాళిద్య విస్ఫుర
 ద్బాలేందు నవసుధా
 స్వేదపంకిల గండపాలీ పార్వతీ
 మధురాధరాస్వాద శీలీ పరశివుండ
 పుక్కిలించిన కల్లు పుడమి నల్లడఁజిమ్మి
 ఆడునట తాండవం - బచ్చరల యెదగుమ్మి- 23

ద యీ ణా పథపణ్య

తరుణీ విశద దంత

వజ్రనిభకల్ప సుమమాలీ

అప్సరో

గండానుబింబముల దేలీ

రతిరాజు

సెలసు విండులు బొమలు మెలఁపుతో నాడించి
ఆడునట! హైమవతి యానందములరూపు -

24

ఈశునకు నీ సేవ

నెట్లు చెల్లింతువో!

ఆ వే శఁ గా మ రూపుఁ డవూ

నీకేను

వచియింపఁగా నొనా! యరవూ

సర్వాంగ

ములయందు నీ పూజ సెల్లవలె భర్తనకు-
అన్ని తొడవులు నీవయై యప్పు వెలయవలె -

25

సప్త గోదావరము

సం దర్శనము సేసి

కాని పోరాదురా మునుమూ

యాగంగ

యాశీస్సు, కల్పతరువనమూ

భీమేశ్వ

రునకు నాదేవిపై మనసెంత యున్నదో
భక్తసేవిత జటాబంధమే ప్రకటించు -

26

వీరులకుఁ దొలివీడు

‘కోరుకొండ’ను జూచి

కనులు సార్థకమౌను నీకూ

భావుకుఁడ

వదిజూడకుండ పోవాకూ

సులతాను

దక్షిణాపథమునకు దండు పారించెనట!

ఆన్మపులు బోరిరట! యంతకుల రూపులై -

27

ఏలేశ్వరా చార్యుఁ¹
 డెట్టివాఁడనుకొంటి
 గురువునకు గుండె గుభులనునూ అతడంటె
 శాస్త్రములె జోహారు లనునూ విప్రులకు
 నాఁడు² లేర్పఱచె మున్నాతఁడే, యామాట
 మార్పడని వేదమ్ము మంచికో! చెడ్డకో! 28

ఏ లే శ్వరుని విడ్డ
 యిలఁదిరుగు భారతీ
 దేవియట! నాడు దేశానా పండితులు
 జిత దర్పు లామె దర్పానా హైందవము
 స్త్రీ జాతి కొకమేలు సేయనే లేదంచు
 తెలిసి తెలియనియట్టి దుర్విమర్శలునేడు- 29

వీరభద్రుని కరా
 చూరి గడిగిన గౌత
 మీ గంగ నంటిపోవోయీ ‘పట్టిసము’
 చూడకుండనె పోవకోయీ ఆ భూమి
 స్వర్గఖండమ్ము, పంచారామ మానినీ
 పంచాస్త్ర కేళికా ప్రమదాతిరేకమ్ము- 30

‘వరి గింజనొకటఁ బ
 ల్వరుసఁ దోమెడువారు’
 గలరందు మేఖలావతులూ కుచభార
 దర్ప శిథిలిత ధైర్యహరులూ దీర్ఘదీ
 ర్ఘము లైనయవ్వారి కడగంటి చూపులకు
 బాత్రుఁడవుగాకున్న బ్రదుకేదిరా! సఖుఁడ!- 31

1. రాజమండ్రుకడ ‘యేలేశ్వర’ మితని యూరు. మహావిద్వాంసుఁడు.

2. బ్రాహ్మణులలో ‘నాఁడుభేదము’ లేర్పడుట కితఁడే కారణమందురు. అందుకు సంబంధించిన యొకచిత్ర మైనకథ యితని జీవితమున గలదు.

సత్యనారాయణుడు

చదురు దీర్చినతలం

‘బన్నవర’ మొకటి గన్పించూ

అచోట

మందమందముగఁ బయనించూ

దేవాధి

దేవుడగు నా స్వామి దృష్టి శీతలమైన

రోసమెత్తి కొనంగ-వాసవుడు నిల్వఁడట!

32

పోనపోవఁగఁ దెర్వు

ముందుఁ గన్పించురా

తల నెత్తి ‘సామర్లకోటా’

‘తాండ్రపా

పయ్య’ కదనపు రాచబాటా

విన్పించు

తొలుదొత్త నచ్చోట తోయదా! తెన్నలకు

తెగులయ్యె మచ్చరము దేశచరితలయందు

33

కడుపు మమతను గోసి

యెడఁద త్యాగమూముమాసి

కందుఁ బంపించె ‘మల్లమ్మా’

పుట్టిల్లు

కాచునని పేరాసగ్రమ్మా

దైవమే

దలఁచెనట పెఱదారి! తాను దప్పించునా

పతిలోకముల కేగఁబయనమా ‘మల్లమ్మ!'

34

బొబ్బరించెడు పెద్ద

బెబ్బలులు బొబ్బిలిని

కదనాన కత్తులను వ్రాలి

మరణించి

రా వీరులెన్నో సోలీ

కాలాన

చచ్చిరా! నేటికిని జానపద గీతికల

జీవితము-చాగమ్ము చావదే కాలాన-

35

తాళీ వనమ్ములను
 తట్టుకొని యెలగాలి
 పొలయు కమ్మని నేలలందూ కడియాల
 రవళి చిమ్మెడు పాటలందూ పోవోయి
 జలదమా! త్రో వ లో జాగుసేసేవురా!
 వలఁపు దెలియని వాడవా! చేయవనుకొందు 36

గములు గట్టిన కుడుం
 గములతో - కాయమా
 నములతో - రాజనలతోనూ విరియు పు
 ష్పములతో - పుష్పిడులతోనూ నీ త్రోవ
 సౌందర్యములు వెన్నుచుచి నట్టుండులే!
 సాగవోయీ! శంపనాక చెంపనొత్తికొని- 37

‘కాకినాడ’ను జూచి
 కాని బోవలదురా!
 కాసంత చుట్టుకొని యైనా నన్నెంత
 కలికి విరహము గాల్చుచున్నా కల్లోల
 మాలికా బంధురము సింధుతీరమునందు
 మరులుగొని పారాడు మదవతీ నిచయమ్ము- 38

ఆ ‘కుమారారామ’
 మందుండు నేస్తమా!
 ‘రాజనారాయణ’ స్వామీ నారికే
 శాసనంబులమత్తు బ్రామీ ‘కొమరేరు’
 నినువలచి పులినమ్ములను నితంబముచూపి!
 కనుల బోలిన వాలుగల నీటుదూసీని! 39

‘భావనారాయణుడు’

ప్రమదంబు నిండార

భాసించు ‘సర్పపుర’మందూ య

శమునకది వైకుంఠమందూ అష్ట

రీమంత్రమునగాక స్వామి యచ్చట నుండు

కొమిరె గుఱ్ఱతల నిక్కుకొను గుబ్బలయందు

‘తుల్యభాగాతీర’

బిల్వాటవీ చాడి

చెలఁగి జలిమల యల్లువాఁడూ దారుకా

మానికాంతల వన్నెకాఁడూ మాస్వామి

బ్రదుకు తీరేవేఱు-భస్మమ్ముతో - పాప

తలకట్టుతో-నచ్చరలవెంట తడవాఁడు-

‘ఏలేరు’¹ బ్రవహించు

నేపట్టణము మ్రోల

పృథివికిని ముత్యాలపేరూ దుర్గమ్మ

చెలియ. ‘పీఠాంబ’ దేయూరూ నాచోటఁ

గొలుపు దీర్చినయట్టి ‘కుంతిమాధవదేవు’

నెలనవ్వులకు మ్రొక్కవలెనోయి! నేస్తమా! 42

ప్రీంకార పీఠికా

హుంకారిణి దేవి

తమ్మ పడిగమ్ము బట్టంగా హేల ‘హే

లాసాని, గన్నుగొట్టంగా మృగనాభి

హాలాహాలాహరి యఱుత నిండుగఁబూసి

చరియించు దేవవేశ్యా భుజంగుఁడు శివుఁడు- 43

‘కుక్కు’ టేశ్వరు’ఁడచట
 మ్రొక్కికొని పోవోయి
 భూతసంఘము బల్కరించీ యావీర
 భద్రు విక్రమము మన్నించీ పోకపూ
 వుల తావు లలమికొను పొలములను గలుగుండ్ల
 వలె నున్న పనసపండుల వనమ్ములుదాటి - 44

౧౦

వలపుఁ బొన్నలనీడ
 లలమికొను చోటులం
 దెలమితోఁ బల్లవులఁజేరీ మందార
 మద్యంపు మత్తుచేకూరీ చుంబన
 శ్రీవిరాజితలైన చెలువ లుందురు వారి
 సురతోత్సవమ్ములకు భరతమ్ము బాడవలె- 1

‘తుని’ జూచికదలరా!
 వనదమా! యాయూరి
 తమల పాకులఁ బోలునట్టి చెక్కిళ్లు
 బ్రమయ నవ్వులు ముద్దుగట్టి తిరిగెదరు
 వనజాక్షులచ్చోటఁ బ్రణయ కలహమ్ములకు
 నెనసేవు! “తుని” జగడ మెంతకును దెగనిదట 2

ఇ యు వ న పా లి క ల
 కెలమి చెక్కులుదడిపి
 వలపు ‘ననకాపల్లి! దాటి పిచ్చిల ఫ
 లశ్యామ వనములనుదూటి తొందరగ
 పదవోయి! సింధుజల భరిత పవనాంకూర
 చలితాల కుండవై జలదాన్వయ శిరోధి! 3

మృదు 'లవంగీ' లతా
మదిర నేత్రా పుష్ప
గండముల న ల న ల్ల దడిపి
శ్రాంతినమ మొక తాంతి నుడిపి కన
యేలాలతావార బా లా త తి ప రా గ
పటములను దొలగించి భావములు గరగించి-

పదవోయి! జలదమా!
మదమంద గమనముగ
పథికాంగనలు నె దు రు రా గా
చూపులకు నీ యెడఁద గరుగా
లా'వళీరమృమ్మ లతిగాఢ; మాకంద
వనతుందిలములై న పసిమి తెర్వులఁబట్టి-

మధుర మర్మరగాన
మ స్పృణ తాళిపాలి
చుళికితములగు త్రోవలందూ తి
గనులున్న భాగ్యమ్ముగందూ
శాసవంబులగ్రోలి యందుందుఁ దిరుగాడు
చిదిమినను తిమురుపిచ్చిలెడు పడఁతులఁ జూచి-

ఆ వరాహా నృసింహు
లవతరించిన చోటు
గనుగొందు సింహాచలమ్మా తెన్న దే
శమునకది వెలలేని సొమ్మా అందుకొ
న్నట్లుండు భూదేవి కందంపుఁ జీరగా
సాగరంబచ్చోట, సగరపుత్రులకీర్తి

ప్రణయకీతల మకూ
 పారమందా నిలము
 పొలసి పత్రములు కెదుకంగా చిటుసిగ్గు
 వలెనె తేనియలు జాటంగా రతితాంత
 లైన రమణులఁబోలు నరటి గుంపులయందు
 నిలిచి పొమ్మొకసారి నీరదా! తడిచిలికి- 8

బొందులో మాలియల
 యందంబు గూడ నొ
 ప్పారుచుండెడి గెలలవ్రాలీ సోడుము
 ట్టంగఁ దత్ఫలరసముగ్రోలీ మధుకరీ
 ప్రకరంబు వడ్డమగ్రామంబు నందించు;
 వినిపించు కిన్నరీవితతి గానమ్మలకు- 9

దమకుఁ దామైపగిలి
 తడితేనె కాల్యలగు
 పనసపండు తోపులందూ మామిడుల
 విరిసివిచ్చిన నీడలందూ చారప
 ప్పలుమెసవి మోహంబులెసవి క్రీడింతురట!
 అలఁత గదురని నాగులై యాటవిక గణము- 10

నెమలి కుచ్చులుజోపి
 నెత్తిపై - ధాతురా
 గములు చన్నుల దోయిబూనీ కాళ్ళలో
 గోరంట పసరు గైసేసీ చరణములె
 వాల్గన్నులై - సముజ్జ్వల దీపమై మరులు
 నిశిదిరుగు కోయలకు నీమెఱపుఁ దోడంపు- 11

ఆ వరాహ నృసింహు
 నడుగులకు మ్రొక్కికొ
 మ్మతఁడు చందన దిగ్ధమూర్తి యాటవిక
 సుందరీ ని భృత విరహార్తీ యెన్నిరా
 జ్యమ్ములో యెలసినవి పొలసినవి కాలానః
 సింహా చ ల స్వామి చెక్కుచెదర నెలేదు- 12

ప్రబల 'కన్నడరాయ'¹
 పౌరుషము రూపెత్తి
 శాసనం బైనదటచూడూ ప్రక్కగా
 స్తంభమున నేడద్ది పాడూ జంటరా
 ణులతోడ రారాజు తలనువంచిన మహం
 బప్పుడెంతఁగఁ బులకలలమెనొ నృకేసరికి! 13

తెలమలపి చూచుచును
 దొలఁగి పారినరాజు
 గజపతిని దా గటాక్షించి ససినేది
 నట్టి విక్రమథాటి నెంచి సింహాచ
 లస్వామి నవ్వెనో లక్ష్మీ చంచలత్వై!
 తడవ కొకరూపైన తనలోకలీలత్వై- 14

మతిలో బృహస్పతులు
 మంత్ర తిమ్మరుసయ్య
 వీరచందనము భాసింపా తలవంచి
 'నీకరుణ' యంచు సేవింపా సేవకై
 సమ్మతించెనోస్వామి! చందనచ్ఛలములతో
 నవ్వెనో! నవ్వులకు నెన్ని యర్థమ్ములో! 15

1. కృష్ణరాయల శాసన మీ కోవెలలో నొక కంబముపైఁ గలదు.

శ్రీ వైష్ణవామ్నాయ
 సిద్ధాంత శుభమూర్తి
 లక్ష్మణానుజః 1 లిటకువచ్చి
 దరిసించి-మరులులో నెచ్చి
 యీస్వామి
 పాడెనట
 వేదసూక్తులు! యెన్ని వేల యుగములనుండి
 చెంచుకత్తెలకు నాశించి నిల్చెనో స్వామి!

16

శ్రీసుదర్శన గర్జ
 చెలఁగినటు గర్జించి
 స్వామికై ముడుపు చెల్లించీ
 నాదు కష్టంబు మన్నించీ
 పదవోయి!
 ముంతమా
 మిడుల తావులుక్రొత్త గడుకొన్న దారులను
 కడువడిగ వర్షించి - కలుగు దూరంబెంచి -

17

ఆనంద గజపతుల
 యశము విచ్చినతోట
 విజయనగరము దోచునీకూ
 బము” జూడకుండ పోబోకూ
 “గంటకం
 గీర్వాణి
 యాయూర లాస్యంబులాడు నిప్పుడుగూడ
 సకల కళలకునద్ది చదువోయి! నవజలద!

18

లీలగానట “వాయు
 లీన”మై యేప్రొద్దు
 గా నమ్ము వాహ్యళిదిరుగూ
 శాస్త్రచర్చలలోని మెఱుంగూ
 పండితుల
 చూడవలె
 నచ్చోటనే వనదమా! వారసుందరీ
 తరళ వీక్షలలోని తఱుంగు మెఱుంగులుగూడ-

19

“బూచి” యని సంతనే

లేచి చూతురుగదా !

పసివారు తెన్నుదేశానా

ఆ దొర వి

హారమ్ము నాఁ డీతలానా

“విజయరా

ముఁడు” పాముకున్న దేమున్నదిర! కాలాన

పొలివొని యపకీర్తి నిలుచు టొక్కటిదక్క-

20

వీర బెబ్బలి చూచి

పోర! మార్గమునందు

నామన్న వీర గంధూళీ

వర్షింపు

మచ్చోటఁ గిందుగావ్రాలీ

తాండ్రపా

పయ్య హుంకారమ్ము పరిఢవిల్లునొయేమొ!

నీగర్జ బురుడించి - నీ మెఱపు వెఱనించి

21

అదెవచ్చె నాదుప్రియు

రాలున్న యాచోటు

శ్రీకాకుళము దాని పేరూ

ఒక నదీ

తీరాననున్న దాయూరూ

గజపతుల

యశము బౌరాడునట నందందు-కాలాన

చెదరినా - అటచేత జీవమ్ములనుబట్టి -

22

సుందరమ్ములు చెలఁగు

మందారములు రెండు

మా పూరి గుడిసె మున్నుందూ

అది యొకతె

మాటిపోవనిది గుఱు తం దూ

తానగుచు

జలములనుజోయు నా స ర సాం గి వా ని కై

మా ప్రణయ సాక్షులని-మనసులో చెలిమెంచి-

23

శ్యామాంగి, మధురాక్షి,
చక్కనగు తీరులది
మీ వదినె యుత్పేక్ష లేదూ వెరిబా
గులది చాతుర్యవతిగాదూ అన్నంబు
ముట్టెనో! నా విరహమున గడుపు గట్టెనో!
గుర్తుచిక్కునో లేదో! కుసుమనమ మామనసు

24

తలిదండ్రు లెంతఁగా
బలుకరించిన నొక్క
బదులాడి యెఱుగదనుకొందూ యెడబాటు
కన్నీటి పాయ యనుకొందూ యేక పే
ణిభరముతో సలిల నిభృతాక్షి యీనైపె
చూపొసఁగి నిరతంబు చూచుననుకొందురా-

25

‘సీమగని జూచితిని
నిలచి యున్నాడ’నుము
‘వచ్చున’ను వేగమే తిరిగి దాని మరు
లెచ్చరింపఁగ మనసు కరగి తనమీది
తలఁపె నా కిచ్చోటఁ జెలికత్తె యనుము-నా
దినములిక దాపురించినవి - తడలేదనుము

26

‘ముద్దుగొన్నా’ననుము
నిద్దంపు దనప్రేమ
జీవితంబనుము కా లమ్మ గడచినది
గడున వలయునది లేశమ్మా తొందరగ
తుదముట్టు నను మోయి తోయదా! మనబ్రదుకు
శబలితము సృష్టి నేకాంత సౌఖ్యములేదు -

27

తొందరగఁ జనవోయి!

తొయ్యలిని గనవోయి!

దినదినము నాకొక్కయుగమూ

అలదాని

చింత దినివేసె నాయుగమూ

తానేమి

జెప్పనో! యామాట నప్పడే గ్రహించి

మరలవలె తమ్ముఁడా! తెరువునను జాగణచి

28

వేయి గన్నులతోడ

వీక్షించు చుందురా!

సేవచ్చు మార్గమ్మునందూ

పోవోయి!

ప్రాణరక్షణ ఫలముగందూ

తమ్ముఁడా

హనుమంతుఁ డొక్కనా డార్ద్రహృదయుడు దూతః;

సీవాకఁడ వీ నేడు - నెనరు గల్గిన దూత -

29

కదలినది మేఘమ్ము

కదలినది ప్రణయమ్ము

పూవులుగ జలము వర్షించి

మంద్ర సుం

దర రీతిగాఁగ గర్జించి

యాగర్జ

సమ్మతిఁగఁ దలపోసి సంతసించెను తైది

కదలినది మేఘమ్ము-కలవోలి హాపమ్ము-

;

చిర విరహమున కొక్క-

గుఱుతుగాఁ బ్రేమికుఁడు

నిలిచి కొన్నాఁడు శూన్యాసా

ప్రియురాలి

యెడబాటు గ్రుమ్మహృదయానా-

తోదయము

కదలినది నా క భూ క ల్ప మాలాకల్ప

మై-గగనమునకొక్క యాకల్పమైతాను-

3

ఏ తె ర్వు బ ట్టు నో
 యింతకును మేఘమ్ము
 జవరాలిఁ జూచునోలేదో!
 యీమాట చెప్పునోలేదో!
 యాభాష లామగువ కర్థమానో లేదో!
 కదలినది మేఘమ్ము-కాంతో వితానమ్ము-

చూచినను
 చెప్పినా

అనేక భాషలు జీర్ణించుకొన్నవాడు, అనేక సాహిత్యములు ఆకళించుకొన్నవాడు, భారతదేశ మంతయును తిరిగినవాడు, వేల సన్మానము లందినవాడు, సంగీత సాహిత్యము లలో దిట్ట, అతులిత శేముషీ విభావతుడైన వక్త, సాహితీ మహామేరువు, నూటికిపైగా గ్రంథములు వ్రాసినవాడు, వ్రాసిన పంక్తి అంతయును వెల గల వాడు, సాహిత్యములో అన్ని పోకడలు పోయినవాడు, గతమును మరువనివాడు, భావి నాహ్వానించినవాడు, భావుక చక్రవర్తి, బహు భాషల కాధార ప్రదానము లొసగినవాడు, శివానంద సరస్వతితో “సరస్వతీ పుత్ర” బిరుదు నందినవాడు, “మహాకవి” అని జనులచే గౌరవింపబడినవాడు, ఇటీవల “పద్మశ్రీ” బిరుద ముండినవాడు, పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులవారు.

ఆతని రచన చదవండి!